

ZINĀTNE, KAS KALPO TAUTAI

(Turpinājums no 1. lapa pusē)

«Gaidīt objektīvu zinātni algotņu un vergu sabiedrībā. — rakstīja Vladimirs Iljičs Leņins, — ir tāda pati mūļķīga naivitate kā gaidīt fabrikantu objektīvatī jautājumā, vai nevajadzētu palielināt darba algu strādniekiem, samazinot kapitāla peļņu» (18. sējums, 349. lpp.).

Zinātne šķiru sabiedrībā ir šķiru zinātne.

Reakcionāro ārzemju politiku, sevišķi amerikāņu un angļu, skaidrās demagoģiskās frazes par vispasaules zinātni, par vispasaules organizāciju, kas nodarbojas ar zinātniskiem pētījumiem, masko tieksmi pakļaut vispasaules zinātnes attīstību un sasniegumus imperialistiskām interesēm.

Dažreiz buržuaziskiem propagandistiem izdodas izplatīt savu ietekmi uz nepastāvīgu, idejiski nenoteiktām cilvēkiem. Pakļaudamies buržuaziskās kultūras sagandēšanai ietekmei, šie cilvēki aizmirst, ka zinātnei ir šķiras raksturs, ka tā ir partējiska, un tas neatvairāmi noved pie savas tautas, savas Dzimtenes interešu aizmirstības.

Tas, ka viena zinātniskās intelligences daļa aizmirst ārkārtīgi svarīgo principu — ka zinātne ir partējiska, — noved pie buržuaziskās zinātnes dievīnāšanas, pie padomju sabiedrībai un padomju cilvēkam svešas idejas — it kā zinātne stāv pāri šķirām, ārpus partijām; dažreiz šī doma noved arī pie pretvalstiskiem un antipatriotiskiem darbiem.

Svarīgā zinātnes partējiskuma principa aizmirstānā praksē bieži noved pie pseidozinātniskiem secinājumiem. Tas sevišķi vērojams sabiedriskajā zinātnē, vēsturē, literatūras zinātnē un mākslas vēsturē.

Tieši tādēļ, ka daži zinātnes darbinieki — vēsturnieki aizmirsuši principu par zinātnes šķirisko raksturu, svarīgo marksisma-lenīnisma tezi, ka visa sabiedrības vēsture ir šķiru cīņas vēsture, — viņi pielaidīši buržuaziskā nacionālistiskās klūdas tautu vēstures izskaidrošanā.

Tā, piemēram, bijušais Moldāvijas pedagoģiskā institūta vēstures katedras vadītājs prof. Narcovs, buržuazisko vācu un rumāņu vēsturnieku ietekmēts, apgaismodams krievu un moldāviešu attieksmes, neparādīja turku feudālā jūga būtību Moldāvijā, neparādīja krievu tautas progresīvo ietekmi uz moldāvu tautu un tās palīdzību cīņā par turku jūga gāšanu. Prof. Narcovam savas lekcijās bija jāievēro moldāvu tautas īpatnējie dzīves apstākļi, kas tā atrādās ilgā laika melnās buržuaziskā nacionālistiskās fašistiskās propagandas ietekmē. Bet viņš ne tikai necinījās pret šīm ienaidnieka propagandas ietekmes atliekām, bet arī pats pielaidīja daudz buržuaziskā nacionālistisku izkropojumu, sagrozījumu un klūdu savos iespiestajos darbos un manuskriptos.

Buržuaziskā nacionālistiskās klūdas zinātniskos darbos vēsturē konstatētas arī Ukrainā, kur dažu vēsturnieku darbus kaitīgi ietekmējusi buržuaziskā nacionālista Grusevska pseidovēsturiskā skola.

Vairākas analogas klūdas un sagrozījumi vēstures zinātnē konstatēti arī Kazahijā.

Nopietnas klūdas un trūkumi novērojami arī literatūras zinātnē un teātra mākslas zinātnē. Šīs klūdas lielā mērā saistītas ar A. Veselovska formalistiskās metodes kaitīgu ietekmi.

Formalistiskās skolas piekritēju uzskatu metodoloģiskā nepareizība vispirms izpaužas tajā faktā, ka krievu literatūras motīvus viņi izskaidro nevis ar pašu krievu īstenu, ar tautas dzīvi, bet labāk turas literāro salīdzinājumu robežās un pastāvīgi tiecas atrast li-

dzību starp krievu klasiskās literatūras tēlēm un ārzemju rakstnieku darbiem. Šāda formalistiska pieeja literāro ražojumu analīzē noved pie pārāk zema krievu literatūras patstāvības novērtējuma un pie nepareiza secinājuma, ka krievu literatūrai esot atdarinātājs raksturs.

Ir zināms, ka krievu literatūra ir viena no vispatnējākajām nacionālajām literatūrām. Tā ietekmējusi ietekmē vēl tagad ļoti stipri citu tautu literatūras attīstību. Tam faktam, ka krievu literatūra sistemātiski un svētīgi ietekmējusi citu tautu literatūru, vajadzētu izvirzīt mūsu literatūras pētniekiem uzdevumu — izcelt un analizēt šos ietekmi. Un tomēr jāatzīmē, ka krievu literatūras pētījumos zinātnes un mākslas pētīšanā dažiem zinātniekiem manāms kaitīgs ieradums — apskatīt krievu rakstniekus, māksliniekus un filozofus kā Rietumeiropas paraugu atdarinātājus. Piemēram, daudzi formalisti tādus tēlus kā Vasiliju Buslajevu krievu «bilinās» izskaidro nevis atkarībā no Novgorodas dzīves īpatnējiem apstākļiem, bet ar vācu leģendas ietekmi par «Robertu — Velnu».

Viens no Leningradas universitātes profesoriem Eichenbaums savā darbā par Lermontovu gandrīz vai katrai ģenialā krievu dzejnieka lirikas rindai meklē mehāniski nostādīja pretim paraleli no tā laika otršķirīgajiem dzejniekiem.

19. gadsimta krievu literatūras vēstures mācības grāmatā, ko sastādījis autoru kolektīvs profesora Denicka redakcijā, daudz kas teikts par Hegela filozofijas ietekmi uz Beļinski un Hercenu un gandrīz nemaz nav parādīti viņu filozofisko un politisko uzskatu nacionālie avoti. Rakstā par Gogoli autorī cenšas uzsvert vācu un franču romantiku ietekmi uz viņu.

Ideoloģijas un kultūras šķiriskā rakstura aizmirstānā, muzikas tautiskuma principa ignorēšana, tās sociālās ievirzes ignorēšana novedusi pie tā, ka daudzi muzikāli iet satrunējušās buržuaziskās kultūras pavādā, pielāzī savā dailradē formalistiskus sakropojumus un antidemokrātiskas tendences muzikā, — tendences, kuras svešas padomju tautai un tās mākslinieciskajai gausmei.

VK(b)P Centrālā Komiteja savā lēmumā par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» asi nosodījusi formalistisko virzību padomju muzikā kā prettautisku un nospraudusi drošus ceļus klūdu labošanā.

Tikai ideoloģijas partējiskuma principa dziļa izpratne dod padomju zinātniekiem radošus spēkus, idejiskumu un ievirzi zinātnē. Par pamatu padomju zinātnieku ražīgajam darbam jāklūst bolševistiskās kritikas un pasūtītiskās vispusīgai attīstībai zinātnieku aprindās. Viena no kritikas un pasūtītiskās konkrētajām formām zinātnē ir zinātniskās diskusijas, kuras plaši jāpielieto mūsu zinātniskā pētnieciskā iestāžu darbā.

Padomju zinātnes socialistisko raksturu nosaka tas, ka tās darbinieki, «saprāzdamā zinātnes tradīciju spēku un nozīmi un izmantotām tās zinātnes interesēs, tomēr negrib būt šo tradīciju vergi.» Padomju zinātnē «ir drosmē, apņēmība salauzt vecās tradīcijas, normas un viedokļus, kad tie noveco, kad tie pārvēršas par bremlī kustībā uz priekšu, ... tā prot radīt jaunās tradīcijas, jaunās normas, jaunus viedokļus» (Staļins).

Nav šaubu, ka padomju zinātnes darbinieki, komunisma ideju iedvesmoti, ar padomju tautas un bolševiku partijas atbalstu, darīs visu iespējamo, lai atdotu savas zināšanas un pieredzi mūsu socialistiskās Dzimtenes labā.

«Pravda»
1948. g. 63. nr.

Tautas nami un bibliotēkas cīņā par bagātu ražu

Pavasara sējas kampaņas laikā tautas namiem un bibliotēkām jāpalīdz lauksaimniecības arteļiem, padomju saimniecībām un individuālajiem darba zemniekiem nodrošināt bagātu ražu. Sevišķa vērtība jāpiegriež lauksaimniecības pirmrindnieku un viņu sasniegumu popularizēšanai.

Republikas tautas namos jau notikuši 2760 jautājumu un pārrunu vakari un lekcijas par politiskiem, agrotehniskiem, kolektīvo saimniecību celtniecības u. c. jautājumiem. Zemnieku sanāksmēs uzstājušies 656 mākslinieciskās pašdarbības pulcīni ar 984 izrādēm un koncertiem, kurus noklausījis ap 98.000 zemnieku. Dramatisko pulcīnu repertuārā ir A. Vanaga viencēlieni «Zelta graudi» un «Pēdējā neveiksme», A. Brodeles «Upeciema pavasars», A. Grigūla «Māla un porcelāna», A. Upiša «Spuldzes maisis» fragmenti u. c. Kori un deju kolektīvi izpilda Padomju Latvijas dziesmu svētkiem paredzētās dziesmas un dejas.

Bibliotēkas izgatavojušas diagramas un montāžas, kurās uzskatāmi parādīta agrās sējas nozīme augstas ražas iegūšanā, iekārtotas grāmatu izstādes un stendi par agrotehniskiem jautājumiem. Lai darba zemniekiem būtu vieglāk pieejama lauksaimniecības literā-

tura, bibliotēkas ciemu padomēs noorganizējušas 492 grāmatu izdales punktu un praktizē grāmatu piegādāšanu mājās.

Bez tam tautas nami un bibliotēkas regulāri izdod sienas avīzes un cīņas lapas, organizē izziņu un konsultācijas punktus, pielieto mūsu republikā vēl samērā jaunu kultūras izglītības darba veidu — gaismas avīžu un rīko pavasara sējai veļlitas izstādes un stendus.

Tautas nami un bibliotēkas visrosīgāk darbojas Jelgavā, Talsu, Ludzas, Valkmieras, Bauskas apriņķos. Jāpauž, lai šī svarīgā uzdevuma realizēšanā tikpat aktīvi piedalītos arī visu pārējo republikas apriņķu tautas nami un bibliotēkas.

Daudzos republikas pagastos lauksaimniecības socialistiskais sektors kļuvis par noteicošo. Nav pašlaik tāda apriņķa, kurā nebūtu vairāku kolektīvo saimniecību Reizē ar to arī tautas nami un bibliotēku darbiniekiem radies jauns un ļoti atbildīgs uzdevums — ikvienā kolektīvā saimniecībā iekārtot klubus vai sarkano stūrīti — lasītavu, biežāk organizēt lekcijas un pārrunas, iekārtot stacionārās un pārvietojamās bibliotēkas, rīkot koncertus un izrādes.

E. Lalpiņeks

Annas Brigaderes literārā mantojuma iztirzāšana

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā notika plaša sanāksme, kas bija veltīta Annas Brigaderes literārā mantojuma iztirzāšanai. Sniedzam šīs sanāksmes darba gaitas atreferējumu —

Atklājot Annas Brigaderes darbu iztirzājumam veltīto sanāksmi, tautas rakstnieks ANDREJS UPIS atzīmēja, ka izvirzītajam tematam ir daudz plašāka nozīme nekā tikai kā šīs rakstnieces darbu analīzei un novērtējumam vien. Nav runāt par vienu atsevišķu pagātnes rakstnieka darbiem, neaizkarot vispārīgi jautājumu par literārā mantojuma vērtību un nozīmi tagadnes rakstniecībā un dzīvē. Bet šī jautājuma izšķiršanu neatlaidīgi prasa vispirmā kārtā šīs dienas praktiskās vajadzības. Tā kā mums vēl nav pēc marksisma literatūrzinātnes principiem sarakstītas literatūras vēstures, tad literatūras skolotāji zemākās un vidusskolās atrodas neapkauzāmā stāvoklī. Pilnīgi pareizi no viņiem prasa, lai literatūras un tās vēstures mācības notiktu noteiktā padomju garā, bet šis padomju gars taču nav atrodams ne Līgotņu Jēkabā, ne mācītāja Luda Bērziņa sarakstītajās literatūras vēstūrēs. Nevaram prasīt, lai katrs literatūras skolotājs būtu arī literatūras pētnieks un pats spētu izšķirt, kas katra rakstnieka darbos paturams un kas atmetams. — Man jāsaprot, ka arī mana 1920. gadā rakstītā latviešu jaunākās literatūras vēsture šodien vairs neder par noteiktu vadoni literatūras attīstības izziņai un vērtējumam. Tā prasa lielākus vai mazākus koriģējumus.

Mūsu socialistiskās celtniecības darbs prasa vislielāko noteiktību visās ideoloģijas nozarēs, kur ļoti svarīga ir literatūras vēsture skolās kā jaunākās paaudzes audzinātāja padomju garā. Arī vislabākā literatūras skolotāji ar visciešāko grību strādāt individuāli nespēj pietiekami veikt šo uzdevumu, kamēr nav izdarīta literārā mantojuma kritiska izvērtēšana. Bet tas ir jādara, jo kritiski apgūts pagātnes kultūras mantojums ir viens no mūsu socialistiskās kultūras pamatakmekļiem. Biedra Zdanova pazīstamajā referātā par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad» viena no vissvarīgākajām ir teze par klasiskā realisma labākās da-

Rakstnieku savienības valdes priekšsēdētāja tautas rakstnieka Andreja Upiša ievadrunu, rakstnieka Arvida Grigūļa referātu un tam sekojošās debātes. (Visi materiāli saīsināti.)

las iekļaušanu mūsu tagadējās vārdu mākslas pamatos. Tālāk biedrs Zdanovs saka, ka mūsu padomju kultūra radusies, attīstījusies un sasniegusi uzplaukumu uz kritiski pārstrādāta pagātnes kultūras mantojuma bāzes. Padomju literatūra ir 19. gadsimta progresīvās krievu literatūras labāko tradīciju turpinājums. Par vecās literatūras labāko tradīciju apgūšanu runā Leņins: «Kāpēc mums jānovēršas no patiesi dailē, jāatsakās no tā kā no izejas punkta tālākajai attīstībai tikai tāpēc, ka tas ir vecs?» Tālāk, runājot par toreizējā proletkulta literatūras studijām, viņš saka, ka jaunā proletariāta kultūra nav iedomājama, nepaspriežot pastāvošās kultūras labākos paraugus un tradīcijas no marksistiskā pasaules uzskata un proletariāta cīņas noteikumu viedokļa proletariāta diktatūras laikā.

Mēs nevaram uzrakstīt jauno latviešu padomju literatūras vēsturi, neleguvisi pareizu literatūras attīstības izpratni, nepārīdījuši vecās, buržuaziskās literatūras vēstures idealistisko interpretāciju, nesnieguši pagātnes buržuazisko rakstnieku darbu novērtējumus marksistiskās zinātnes gaismā un neparādījuši šo darbu izaugsmi no rakstnieka šķiriskās piederības un laikmeta apstākļu suverenās ietekmes. Kā tas zinātniski veicams, to mums uzskatāmi parādījis Leņins savos rakstos par Levu Toļstoju.

Bet vissvarīgākais vecās literatūras tradīciju vērtēšanā, man šķiet, ir biedra Staļina norādījums, ka visos laikmetos un visur ir pastāvošas divas ideoloģiskās tendences un divi ideju tipi, proti, vecās idejas un teorijas, kas pārdzīvojušas savu laiku un kalpo savu laiku pārdzīvojušu sabiedrību spēku interesēm, un tām pretī jaunās idejas un teorijas, kas kalpo sabiedrības virzītajiem spēkiem. Tas ir skaidrs kritērijs pozitīvai un negatīvai novērtējumam arī latviešu literatūrā un pagātnes literatūras izvērtēšanā.

A. GRIGŪLA REFERĀTS

Padomju literatūras pašos sākumos daži neapdomīgi laudās izteicās apmēram tā: «Ja literatūra ir ideoloģijas veids, tad taču skaidrs, ka antiķā literatūra ir vergu sabiedrības ideoloģija, feodālā laikmeta literatūra ir feodālisma ideoloģija, bet kapitalisma laika literatūra ir buržuazijas ideoloģija. Kas var būt kopējs socialistiskajai sabiedrībai ar šīm vēsturiskajām ideoloģijām? Visi veicami mums jāmet un jāšķir šīs literatūras no līdzēnās vietas. Vēstures atliekas mums nav vajadzīgas.» Šī vulgarā pieeja iepriekšējām literatūrām radīja daudzas rupjas klūdas un traucēja padomju literatūras attīstību.

Par laimi šo klūdu drīz izskaidra, jo Leņins deva vairākas ģenialas tezes kultūras mantojuma jautājumā. Pietiek, ja atceramies tikai viņa vārdus Viskrievijas komunistiskās jaunatnes savienības 3. kongresā 1920. gadā: «Bez skaidras izpratnes, ka tikai ar brīvu tās kultūras zināšanu, ko radījis viscilvēces attīstība, tikai ar tās pārstrādāšanu iespējams celt proletarisko kultūru, bez tādas izpratnes mums šo uzdevumu neveikt» (Raksti, 30. sēl., 406. lpp.).

Šodien mums visiem ir skaidrs, ka kultūras mantojums ietilpst padomju literatūras pamatos. Taču tas neozīmē, ka viss, ko cilvēki jebkad ir uzrakstījuši, jāuzskata par pozitīvu vērtību kultūras mantojumā. Vienmēr un visur jāatceras pamatprincipi — literārais mantojums ir jāapgūts kritiski. Par to ļoti skaidri runā Leņins savās tezēs par kultūras mantojumu. Ko nozīmē kritiski apgūt literāro mantojumu? Tas nozīmē, ka mums visa cilvēces vēsture ir jāuzskata par šķiru cīņas vēsturi. Visur vienmēr jāatmasko viss tas literatūrā, kas kalpo reakcijai, eksploatētāju šķirām; jāsaprot, kas tas mums apgaismo cilvēces cīņu par labāku dzīvi, kas savu piepildījumu radusi padomju iekārtā. Līdz ar to jāatmasko visi apzinīgi un neapzinīgi dzīves patiesības viltojumi rakstnieku darbos. Bez tam, no pedagoģiskā viedokļa jāpēta, kā nav nekādas vajadzības apgrūtināt bērnu smadzenes ar šiem dzīves patiesības viltojumiem. No skolu kursa tie maksimāli izņemami.

Kultūras mantojuma jautājums latviešu literatūrā ir ļoti sarežģīts. Latviešu padomju literatūras zinātne ir jauna, jo visa mūsu padomju republika ir jauna. Mums vēl trūkst pietiekami pārbaudītas pieredzes, kas ir, piemēram, krievu padomju literatūras zinātnē. Par mūsu literatūru nav arī to konkrēto literatūras vērtējumu, kas ir par krievu literatūru, ko devuši tādi marksisma ģeniji kā Leņins un Staļins (piemēram, Leņina vērtējums par Levu Toļstoju) un tādi lielie cilvēces gari kā Beļinskis, Dobroļubovs, Gorkijs u. c. Bet mums šodien ir jāpamatojas uz šīm ģenialajām domām un no tām jāatvairina savi pareizie spriedumi par mūsu literatūru — latviešu literatūras mantojumu. Šai sakarā katram ir jāieticams iepazīties ar pēdējo rakstu par Toļstoja literārā mantojuma vērtējumu laikrakstā «Kultura i žizn» šā gada 2. numurā. No tā mūsu literatūrzinātnieki un skolotāji var daudz ko mācīties.

Latviešu literatūras vērtējumam ir savas īpatnības, ko dažreiz negrib ievērot. Mēs nekad nedrīkstam aizmirst, ka latviešu buržuazija, ņemot vērā vēsturiskos nosacījumus, nopietni vērtējamu literatūru bija spējīga sākt dot tikai tad, kad kapitalisms jau ir sasniegjis augstu attīstības pakāpi, kad proletariāts jau ir izraisījis savu cīņas karogu, t. i. — pagājušā gadsimta pēdējos desmit, piecpadsmit gados. Līdz tam laikam latviešu literatūra ir tikai vairāk vai mazāk nemākulīgi mēģinājumi, kas

līdz nopietnas literatūras līmenim nepaceļas, kaut vai nepilnīgas literārās valodas dēļ. Šai laikā buržuazija kā šķira jau ir pilnīgi reakcionāra. Tomēr ir divi gadījumi, kad latviešu buržuazija, kaut gan tā kā šķira ir reakcionāra, savā literatūrā spēj dot palielamas vērtības. Pirmais gadījums ir, kad no buržuazijas nāk rakstnieki, kas apzinādāms vēsturisko patiesību proletariāta pusē, ir spējīgi pāraugt savas šķiras ideoloģijas ietvarus un dot patiesu dzīves attēlojumu savos darbos. Bet dot patiesību šajā gadījumā nozīmē atmāskot kapitalistisko sabiedrību. Gorkijs šādus rakstniekus dēvē par buržuazijas pazudušajiem dēļiem. Otrs gadījums saskatāms visur tur, kur rakstnieks, vadoties no dzīves faktiskā materiāla (tas gan notiek tikai realistiskos darbos), spēj ievērtēt savos tēlojumos dzīves patiesību. Šajā gadījumā literārais darbs runā pats savu valodu un neparedz autora nepareizās ideoloģijas kropojumiem. Mums visiem ir zināms Engēla zīmīgais norādījums par Balzaku, tāpat Leņina ģenialais L. Toļstoja darbu interpretējums.

Visi sacītais attiecībā uz latviešu kultūras mantojumu attiecināms arī uz latviešu stikburžuaziju, tikai ar to piezīmi, ka stikburžuazijai kā svārstīgai šķirai starp buržuaziju un proletariātu ir lielākas iespējas dot no sava vidus rakstniekus, kas spēj piekļauties proletariātam un pat iepazīt proletariātu. Pievērsoties konkrēti Annai Brigaderei un viņas darbiem, mums ir jākonstatē īpašas grūtības viņas literārās personības novērtējumā un līdz ar to visa viņas literārā mantojuma novērtēšanā. Mēģināsim galvenās no šīm grūtībām pieminēt un norādīt uz to atrisinājumu.

Anna Brigadere kā cilvēks nodzīvo samērā garu mūžu — no 1861. līdz 1933. gadam. Tas ir arī gandrīz visas latviešu buržuazijas mūžs. Brigadere dzimusi kalpu ģimenē. Savā jaunībā pati izgājuši visas darba zemnieka bērna sūris gaitas (gans, šuvēja mācekle, šuvēja utt.). Šim apstāklim sevišķa nozīme tāpēc, ka viens no viņas visrealistiskākajiem darbiem ir «Jaunības triloģija» («Dievs, daba, darbs», «Starbos vējos», «Akmens sprostā»). Tā kā viņa pati uz saviem pleciem iznesusi visus darba cilvēka grūtumus, ir pamats domāt, ka šeit sastapams dzīves patiesības attēlojums, kam liela vērtība šodien kā patiesam pagātnes atspoguļojumam. Pa daļai tā tas arī ir, īpaši runājot par triloģijas pirmo daļu. Bet turpat jau pašos sākumos mēs sastopam dažas parādības, kas liek mums būt uzmanīgiem. Brigaderes vecāki nav parasti kalpi. Viņas tēvs ir grūntnieka dēls, kas savas mājas, sevišķu apstākļu spiests, atdevis brālīm. Savas kalpa gaitas viņš iet ar vienīgu domu — kļūt kādreiz atkal par saimnieku, tāpēc viņa nekad nefeļicitēsnēs ne vismazākā šķiras apziņā. Pasauli viņš vēro ar tā laika saimnieka aci, ko vēl pastiprina ārkārtīgā reliģiozitāte. Tādā pasaules skatījumā aug arī mazā Annele. Te tikai tiešie dzīves apstākļi runā savu valodu. Par cik to ir spējusi parādīt rakstniece savā triloģijā, par cik tas mūs interesē kā dzīves patiesību. To šīs dienas vērtētājam ir arī jāprot pareizi saskatīt. Tas nozīmē, ka šis darbs slēpj sevī pretīšķības, kuras jāprot saskatīt un ik uz soļa pareizi atklāt! Šīs pretīšķības vēl pavairo tas, ka darbs uzrakstīts autore dzīves pēdējā posmā, kad viņa atrādās buržuaziskās Latvijas vismelnākās reakcijas tiešā ielenkumā.

Arī tālākā dzīves gaitā Anna Brigadere lielāko daļu no sava mūža atrodas

Turpinājums 3. lapa pusē

Turpinājums no 2. lapa pusē

Jaukumu, jo šodien mūs var interesēt galvenokārt tikai vienas realisms. Romantiskās detaļas parasti ir piesātinātas ar dažādām Vakareiropas buržuāzijas pseidohumanisma idejām.

Pareizi novērtēt Brigaderes mantojumu šodien mūsu skolās traucē arī tas reakcijas kults, ko ap Brigaderi bija radījuši buržuāziskās Latvijas skribenti, dažādi freiji, bunduļi, mauriņi u. c. Viņu uzdevums bija izcelt Brigaderes darbos reakcionāro un noklusēt visu to, kur tiesām izpaužas dzīves patiesība. Šodien mūsu uzdevums ir pilnīgi pretējs. Mums ir jāatmasko viss reakcionārais un tas jāatdala no tā pareizā pieredzes un dzīves patiesības materiāla, kas ir Brigaderes darbos.

No sacītā kļūst skaidrs Brigaderes kā mākslinieces vispārējais raksturs. Brigaderē ir sīkburžuāziskā rakstniece, kas jau ar saviem pirmajiem literārajiem soļiem cenšas pielāgoties buržuāzījam un tās ideoloģijai. Pie tam viņa nepārtraukti un konsekventi virzās no liberālās uz reakcionāro buržuāziju, līdz buržuāziskās Latvijas laikā atrodas reakcionārās buržuāzijas centrā un dod vienu no visriebligākajiem latviešu tautas apmelojumiem latviešu literatūrā — romanu «Kvēlošā lokā». Šajā savas trīsdesmitgadīgās darbības procesā viņa ir atstājusi arī virkni darbu, kuros ir paliekama mākslinieciskās vērtības, taču godrīz neviens viņas darbs nav pilnīgi brīvs no istenības kropļojumiem. To vienmēr jāprot nesaudzīgi atmaskot.

Brigaderē uz literārās skatuves uzņāk ar stāstiem, kuros galvenokārt attēlotas sievietes. Šo stāstu nozīmē ir tā, ka tie atklāj sarežģītus, intelektuāli bagātus sievietes raksturus ar dzīļu un komplicētu psiholoģiju. Ar to Brigaderē netieši pieprasīja sievietei lielāku lomu sabiedrībā, nekā tai ieradāja tā laikā buržuāzija. Ar to Brigaderē ieslēdzā tajā sievietes emancipācijas kustībā, ko izraisīja jaunā strāva un kas toreiz radīja tik bagātu diskusiju latviešu presē. Taču Brigaderē sievietes raksturus nekur nespēj saistīt ar sievietes tiesīgumu uzdevumiem dzīvē, t. i. — nespēj emancipācijas jautājumu saistīt ar sociālo un politisko kustību.

Sievietes rakstura zīmējumi paliek Brigaderes darbos kā centrālā tematika visu viņas rakstnieces mūžu. Pareizu sabiedrisku attieksmju vietā viņa izvērta abstraktu ideju par tīriem, iekšēji stipriem un izturīgiem sievietes raksturiem. Kvintesence visiem šiem darbiem izteikta viņas stāstā «Mare» (sieviete upurē visu, lai viņas milotais iegūtu laimi, pēc tam pati to sagrāva, lai tad, uzticīgi solojot blakus, palīdzētu tam šķīstīties no visiem launumiem). Sievietei nav cita lielāka uzdevuma kā gādāt par savu un sava drauga «mūžīgu dvēseles šķīstību». Pie šiem pirmajiem stāstiem pieder arī stāsts «Vīra māte», kas uzņemts skolu programās. Šī izvēle jāuzskata par divainu. Stāsts vēstī par kādu veļas mazgātāju un viņas dēlu, kas ar «godīgu darbu» uzstrādājusies līdz kapitalistiem. Dēls apprec nabaga bāreņiti, bet dēla māte — bijusi veļas mazgātāja — ar savu greizsirdīgo un patmīlīgo raksturu rada tādas dzīves apstākļus, ka cēlāji vedekļi jāiet bojā nelaimēs gadijūmā. Pēc tam bijušā veļas mazgātāja garīgi pārdzīst un pieņem audzināšanu kādu nabaga bērniņu. Raksturi diezgan labi atklāj latviešu mietpilsonību un tās stulbo dzīvi. Tikal no šī viedokļa stāstam var būt kāda vērtība. Viss sociālais motivējums ir sadomājums, tāpat nepatiesība. Ar veļas mazgāšanu, un vispār ar godīgu darbu, kapitalistiskā iekārtā neviens par fabriku īpašnieku nevar tikt. Arī ideāli domātā «bāreņiti» nepaceļas pāri mietpilsoniskajai «zostinai», kuras uzdevums ir no gara laika plinkskināt klavieres. Autore pati savās atmiņās biografam stāsta, ka fakts novērots dzī-

vē Krievijā, tikai tur bāreņites vietā bijusi kāda atraine. Šeit pats dzīves materiāls ļoti skaidri apgādā autorei melus. Dēls savā lielajā labklājībā neapšaubāmā būš iecērcējis. Interpretējot šo noveli skolās, skolotājiem šie meli jāatmasko.

Īsi pirms 1905. g. revolūcijas Brigaderē uzraksta vienu no saviem labākajiem darbiem — pasaku lugu «Sprīdītis» (nesaprotami, kāpēc šis darbs nav uzņemts skolu programās). Vēlāk «Sprīdītis» seko vesela rinda citu Brigaderes pasaku lugu («Princese Gundega un karalis Brusubārda», «Maija un Paija» u. c.). Brigaderē ir pasaku lugu žanra nodibinātāja latviešu literatūrā. Pasaku lugas arī ir paliekamākie darbi Brigaderes mantojumā. Pasaku lugu rakstīšana izskaidrojama ar to, ka rakstniece reālajā kapitalistiskajā pasaulē nespēja saskatīt to ideālo harmoniju, ko tā lolo savā sīkburžuāziskajā iedomā. Taču fantāzija vienmēr balstās arī uz realitāti. No dzīves tā nekur nevar aizbēgt. Pasakās konflikti viņai neliekas tik briesmīgi kā dzīvē, un tajās arī ir vieglāk novadīt centrālo ideju līdz zināmāi harmonijai, līdz zināmāi labo spēku uzvarai, kas kapitalistiskajā pasaulē nav iespējams, nesagraujot pašu kapitalismu, bet tāda doma Brigaderē pat sapnī nerādās. Folkloras motīvi, kas viņas dzīvi pasaku lūgām, un no konkrētās dzīves projicētas labo un ļauno spēku cīņas (kam nereti var būt arī cits ideoloģisks raksturs, ne kā to dažbrīd domājis rakstniece) Brigaderes pasaku lugas dara konkrētas, idejiski skaidras, bez tiem dzīves patiesības sakropļojumiem, kas ir daudzos citos viņas darbos. Tāpēc, kaut gan tas skan paradoksalī, Brigaderes pasaku lūgās daudz vairāk realisma nekā citos viņas darbos. Tieši tāpēc mūsu pagātnes kultūras mantojumā svarīgākajā vietā jāizvirza tieši Brigaderes pasaku lugas. Runājot par «Sprīdīti», vēl jāpiezīmē, ka tam var būt divējāda izpratne. Pirmkārt — Sprīdītis pamet mājas un dodas pasaulē, piedzīvo visādas dēkas un, atradis, ka viss tas nekas nav, atgriežas savā aizkrāsnē. Tād, bez šaubām, darbam ir reakcionārs raksturs. Taču tāds Sprīdīša iztulkojums ir nepareizs. Pareizāks iztulkojums ir tas, ka Sprīdītis pasaulē iegūtās atziņas pārnes mājās (savā tautā) un ar savu gudrību tagad ir spējīgs pacelt uz augstākas pakāpes visus mājiniekus. No pasaules jāimācās, ne no aizkrāsnē! Tāda ir Sprīdīša pamatdoma — un tad šis darbs savā idejā ir progresīvs. Ir vērts padomāt par «Sprīdīša» uzņemšanu skolu programās.

Ar 1905. g. Brigaderē ir atturības biedrības «Auseklis» dāmu komiteja. «Auseklis» ir zināms progresīvs raksturs. Tuvojoties revolūcijai, biedrība kļūst vēl radikālāka. Tas Brigaderē jau ir par daudz, viņa no biedrības izstājas, un drīz vien pēc tam mēs to ieraugām kādas baznīcas dāmu komitejā. Taču arī šis īsais laicīnais «Auseklis» Brigaderē drusku atsvaidzina, un viņa uzraksta labu karikatūru par buržuāzijas dāmiņām — komediju «Caukstenes». Tajā ir zināma hiperbolām pasvītota realitāte, un tāpēc tautā tā ieguva lielu popularitāti. Ap šo pašu laiku rodas arī komedija «Pie latviešu miljonāra». Autore nolūks tajā ir idealizēt latviešu kapitalistu, tāpēc, tēlojot centrālo figuru, rakstniecei viscaur jāmelo. Taču visa tā menažerija, kurā darbojas šis miljonārs, noturas zināmā realitātē un dod mums samērā interesantus tipus no latviešu tā laika buržuāzijas un sīkburžuāzijas aprindām. Pēc 1905. gada revolūcijas sekojošā reakcijas periodā arī Brigaderē dod zināmus melus latviešu dekadencē. Tas visvairāk manāms viņas redakcijas darbā «Latvijas» literārajā pielikumā. Dekadences elementi ir arī viņas tā laika dzejā.

Pēc tam mēs Brigaderē atrodam «Zalkti». «Zalktis» ir reakcionāra grupa, kas izvērta teoriju par «zelta vidus ceļu» un latviešu klasiku. Tas nozīmē — nenodarboties literatūrā ar sabiedriskām problēmām, bet nekrist arī dekadentiskā mistikā un ākstībā. Citiem vārdiem, tas nozīmē — padarīt latviešu literatūru par buržuāzījam utilitāru produktu kā kapitalistiskās dzīves pamatu apliecinātājam, maskējoties ģeniju cilvēcisko ideālu plīvuros. Šī vide Brigaderē bija īsti pa prātam. Un no šejienes tās ceļš iet konsekvēti uz buržuāziskās Latvijas reakcijas purviem.

Noslēdzot sacīto par Brigaderi, pāris vārdos jāpieskaņās diskusijai par Brigaderi starp «Padomju Latvijas Skolu» (H. Grase) un «Literatūru un Mākslu» (K. Kraulīns). Abi autori savos rakstos izsaka zināmu patiesību par Brigaderi, bet abi to dara nepilnīgi un paliek zināmā ierobežotībā. H. Grase savā rakstā rūpīgi un pareizi savās visās iespējamās realisma elementus anskatāmajos darbos, īpaši «Jaunības triloģijā», taču atturas vilt vārdzīgās konsekvences un atmaskot Brigaderes dzīves patiesības viltojumus un reliģiskos murgus. Šāda atturība ir kaitīga. Vēl nedrošāka ir «Vīra mātes» interpretācija. K. Kraulīns, turpretī, vienpusīgi konstatē tikai Brigaderes ideoloģiskās kļūdas, nepārāda nemaz to, kas Brigaderes darbos var būt vērtība mūsu literārajā mantojumā, proti — realistiskos elementus. Tas savukārt arī var radīt pārpratumus.

Bez prozas un drāmas Brigaderē kvantitatīvi daudz strādājusi arī lirika. Tā gandrīz viscaur ļoti vāja, pat diletantiska. Literārā mantojuma vērtējumā tā nepelna uzmanību.

No sacītā secināms: Anna Brigaderē latviešu literatūrā vērtējama kā rakstniece, kas savā attīstībā no idealisma piesātinātās sīkburžuāziskā inteligenta ideoloģijas aiziet līdz reakcionārās buržuāzijas šovinismam un mistikal. Kā sīkburžuāziskā inteligente tā nes sevi pretīskības, kas izpaužas viņas literārajos darbos. Uz šo pretīskību pamata literārajā mantojumā vērojamas divas daļas: pozitīvā daļa, kas palīdz izprast latviešu tautas ilgus un tieksmes pēc labākas dzīves, kurā nevaldītu kapitalistiskās dzīves neēdības un kapitalisma sakropļotais cilvēks, un — negatīvā daļa, kur uzvertot dzīves patiesību mākslinieciskā izpausmē sakropļo autore idealistiski reakcionārā pasaules izpratnē. Šai pozitīvajā daļā ieskaitāmas vairākas darbu grupas. Vispirms tā jāmin Brigaderes realisms, kas, neatkarīgi no autore, atklāj dzīves patiesību un ko ne vienmēr autore izdodas sakropļot ar saviem idealistiskajiem prātojumiem. Tad — Brigaderē kā sievietes emancipācijas rakstniece, kas atklāj savā laika sievietes garīgo attīstības pakāpi, tādējādi nostājoties pret reakcionārajām buržuāzijas tieksmēm ierobežot sievietes attīstību. Aizstāvojot savos darbos idealistiskas morales kategorijas un «meklējot skaidro cilvēku», Brigaderē savos darbos dod labi zīmētu sīkburžuāziskā inteligenta tipu, kas pareizā marksistiski leniniskā interpretācijā palīdz atklāt zināmā laika sabiedrības zināmu daļu. Savos meklējumos Brigaderē nespēj atrast vajadzīgo pozitīvo materiālu savā laika dzīvē, jo viņai pilnīgi sveša revolucionārā strādniecība, tāpēc savu ideālu veidojums viņa bēg fantāziju un pasaku pasaulē. Tā kā fantāzija vienmēr balstās realitātē, tad Brigaderē savu pozitīvo varonu gaitām tomēr ir spiesta saskatīt projekcijas materiālu reālajā dzīvē. Tas un folkloras motīvi viņas pasaku lūgām piedod konkrētību un reālu raksturu.

Tāpēc, vērtējot Brigaderes darbus, vienmēr pareizi ir jāizprrot reakcionārie un pretīskību elementāri visos Brigaderes darbos, kas vienmēr un visur atmaskojami.

zīmības revolucionāram dzejniekam, kāds ir E. Veidenbaums, tikai 6 stundas. Tas ir nepareizi. Ja mēs Brigaderē vidusskolās atstātu 2—3 stundas, tad būtu pilnīgi pietiekami.

K. KRAULĪNS vispirms aizrāda uz savām kļūdām A. Brigaderes literārās darbības novērtējumā. Aplami A. Brigaderē uzskatīt par tautas rakstnieci, jo viņa nav parādījusi savos darbos plašu mūsu tautas masu noskaņojumu ne pirms, ne pēc 1905. gada revolūcijas, ne arī vēlāk. Bet, runājot par Brigaderi, nedrīkst norādīt arī tikai negatīvās līnijas viņas darbos. Jāizceļ arī pozitīvais, ko viņa devusi latviešu literatūrai, sevišķi bērniem ar savu autobiogrāfisko triloģiju un bērnu pasaku lūgām. Ne mirkli nedrīkst aizmirst Lenina principus kultūras mantojuma novērtējumā.

Pret reliģisko līniju Brigaderes darbos nīkni jāvēršas tādēļ, ka Brigaderē šī līnija bieži vien ir rūpīgi maskēta, un, neuzmanīgāk lasot, tā paliek nemanīta. Brigaderē atklāti neslavē baznīcu un mācītājus, bet mēģina reliģiskos uzskatus iepildināt savos lasītājos daudz nemanāmākā veidā, reliģiskās morales veidā. Ne gluži bez pamata buržuāziskie ideologi, sākot ar liberalajiem teoloģijas profesoriem un beidzot ar moralizējošiem literātiem, mēģināja no A. Brigaderes autobiogrāfiskās triloģijas iztaisīt rokasgrāmatu bērnu reliģiskajai audzināšanai. Lenins, runājot par Tolstoju, aizrāda: «No vienas puses, visskaidrākā prāta realisms, visu un dažādādu masku no-

raušana; — no otras puses, vienas no visriebligākajām, kādas tikai var būt pasaulē, lietas sludināšana, proti: reliģijas sludināšana, cenšanās nostādīt krona mācītāju vietā — mācītāju pēc tikumiskās pārliecības, t. i. visizsmalcinātākās un tāpēc sevišķi riebigas melnsvārcības kultivēšana» (Lenins par kultūru un mākslu, 132. lpp., Rīgā, 1947. g.).

So «visizsmalcinātākās melnsvārcības» kultivēšanu nekādi nedrīkst aizmirst, runājot par Brigaderes darbiem. Nepletiek ar to vien, ja vienkārši deklarē, ka Brigaderē ir reliģiska rakstniece. Jāatsedz, kādos konkrētos veidos šis reliģiskums izpaužas viņas radītajos tēlos. Jo to konkrētā analizē neatmaskosim un neizkritizēsīm, jaunatni nepasargāsim no reliģiskās indes iepūšanas tās apziņā.

Ļoti interesanti un svarīgi būtu, ja kādā plašākā pētījumā izanalizētu Brigaderes morālo principus un to sakaru ar šķiru cīņu buržuāziskajā Latvijā, jo tas mums lielā mērā palīdzētu atsegt un ilustrēt mūsu agrākās sīkburžuāziskās inteligences vienas daļas domāšanas veidu, kā arī tā indīgās paliekas viena otra apziņā šodien.

Skolotājiem, kas māca literatūras vēsturi, jāievēro, pirmkārt, rakstnieka darba literatūrvēsturiskais novērtējums un, otrkārt, šī rakstnieka darba izmantošana audzināšanā. Skolās māca, piemēram, Purapuki, bet vai tas nozīmē, ka vēl mūsu dienās būtu jājūsmo par «sava kaktiņa, sava stūriņa» psiholoģiju un ideoloģiju? Par Purapuki jārunā, viņa darbs jānovērtē vēsturiskā sakarībā un vēsturiskā nozīmībā. Bet ar to vien apmierināties skolotājs, kā mūsu, padomju jaunatnes audzinātājs, nedrīkst. Literatūras vēstures stundas jāizmanto ne tikai kā mācīšanas stundas, kā zināšanu paplašināšanas stundas, bet arī kā audzināšanas stundas, atstājot pareizu šīsdiens uzdevumu izpratni, pareizu padomju dzīves uztveri un izjūtu. Skolotājam stunda par Purapuki jāizmanto arī tādējādi, lai parādītu visas ēnas puses tādā individuālā, savrupā saimniekošanā, kas šodien zaudējusi savu vēsturisko nepieciešamību un kļuvusi traucējoša. Ir jāattīsta bērni interesē par kolektīvās saimniecības formām un pareiza to izpratne. Paliekot tikai pie literārā darba objektivitātes, «akademiskās» analīzes, literatūras vēstures stundas nepārvērtīsies par istas padomju jaunatnes audzināšanas stundām.

Tāpat, runājot par Brigaderes literāros tēlos izteikto, savos pamatos sīkburžuāzisko, morāli, šī morāle audzināšanas nolūkos, cīnoties par komunistiskās tikumības ieviešanu ļauniesu apziņā, kritiski jānovērtē, jāatsedz tās trūkumi un kaitīgums, raugoties no padomju cilvēku augstās morāles viedokļa.

Pagātnes mantojums jāizlieto cīņai par nākotni. Ļoti skaidri tas pateikts Lenina ievērojamajos rakstos par Tolstoju, Rakstā «L. N. Tolstojs» (1910. gadā) Lenins aizrāda, runājot par Tolstoja mantojumu: «Šo mantojumu nem un pie šī mantojuma strādā Krievijas proletariats. Viņš izskaidros darba laudim un ekspluatētām masām Tolstoja kritiku par valsti, baznīcu, privāto zemes īpašumu — ne tāpēc, lai masas apbrēžotos ar pašuzlabošanu un nopūtām par dievišķīgo dzīvi, bet tāpēc, lai tās ceļtos jaunam triecienam pret cara monarchiju un lielgruntniecību, kuras 1905. gadā tikai drusku aizlauztas un kuras jāiznīcina» (Lenins par kultūru un mākslu, 139. lpp.). Tāpat citos rakstos Lenins māca, kā lietotāms Tolstoja mantojums darba ļaužu cīņā pret veico pasauli, cīņā par jauno — socialistisko — pasauli.

Tas jāievēro, pareizi novērtējot arī Brigaderes mantojumu. Arī Brigaderes nozīmīgākais darbs «Dievs, daba, darbs» jāizmanto, nevis lai nopūstos, cik toreiz bija grūti kalpa bērnam, bet lai mācītu mūsu jaunatnei cīnīties par socialisma pilnīgu uzvaru visās mūsu darba un sādzīves attieksmēs.

Mums jābūt ļoti uzmanīgiem pret abstraktām frazēm, kā, piemēram, brīvība vispār, darba tikums vispār u. t. t. Nav vienas kopīgas brīvības buržuāzījam un proletariātam. Brīvība buržuāzījam nozīmē algotu verdzību proletariātam. Tāpat nav viena darba tikuma visiem laikiem un visām šķirām. Darbs eksploatācijas apstākļos ir slogs, bet socialisma iekārtā tas kļūvis gods, slava un varonības lieta. Tas nenozīmē, ka jānoliedz mūsu tautas darbs un darba tikums agrākajos laikos, bet gan to, ka aplami sludināt metafiziskas teorijas par kopīgu darba tikumu visiem laikiem un visām šķirām, aizmirstot vēsturiski konkrētu darba nozīmes un lomas analīzi, darba un tā morāles nozīmības šķirisko un ekonomisko pamatu.

Cik Brigaderē tālu stāvējusi no mūsu tautas patiesajām interesēm jau 1905. gada revolūcijas laikā, norāda tas, ka četrus pirmos cēlienus no savas lugas «Ausmā», kas revolucionārus nekrietni apmelo par Rasputinam līdzīgu izviltuļiem, egoistiem, slaiestiem, tumšiem laudim, viņa sarakstījusi jau 1905. gada vasarā, kad mūsu tauta jau bija pacēlusies lielā revolucionārā apziņīgumā un veica varonīgu un lielu ideju aparātu cīņu pret saviem apspēdējiem.

Skolotāja SAULE-SLEINE klātesošo uzmanību vērsa uz literatūras skolotāju grūto stāvokli vidusskolās, jo trūkst latviešu literatūras vēstures, kuras štrāka radīšana ir ļoti nepieciešama. Runājot par Brigaderi, kā pozitīvo viņas

literārajā mantojumā Saule-Sleine izcēla darba tikumu. Toties runātāja nepietiekami vērsās pret reakcionāro un kaitīgo Brigaderes darbos. Nostādīt viņai pretī Veidenbaumu, Saule-Sleine atkārtō pašu noraidāmo koncepciju, par ko runāja Rudzītis, — to, it kā Brigaderes darbi ir sarežģītāki, bet Veidenbauma «viegļāki» un ka tāpēc tiem jāvērtē mazāk laika nekā Brigaderes darbiem.

MEINHARDS RUDZĪTIS aicināja pilnīgi pārvērtēt Annu Brigaderi un viņas literāro mantojumu, lai noskaidrotu, kas viņas darbos ir vērtīgs un kas reakcionārs. Nevar piekrist Rudzīša apgalvojumam, ka Brigaderes darbi ir sarežģītāki un grūtāk izprotami, par Eduarda Veidenbauma darbiem un ka tāpēc it kā Brigaderes mantojuma aplūkošanai skolās būtu jāvērtē vairāk laika. Tāpat vērtīgas ir M. Rudzīša bailes, ka, pārāk bargi kritizējot Brigaderes literāro mantojumu, mēs to atdotu buržuāzījam. — Lai nem, — reakcionārais mums nav vajadzīgs, — kā uz to pareizi norādīja I. Muiznieks.

JŪLIS VANAGS atzīmēja, ka skolu chrestomatijās būtu iespējams tikai labākais, ko devusi Brigaderē, jo ne vienmēr bērnam būs kļāt audzinātājs, kas varētu izskaidrot, kas un kā saprotams.

— Man liekas, — teica **IGNATS MUIZ- NIEKS**, — ka tās idejas, ko Anna Brigaderē ar saviem literārajiem darbiem sējusi tautā, — kaitīgas, reakcionārās idejas, — tās ir laudzamas diezgan dziļas saknes literatūras skolotāju prātos. Tieši tāpēc arī notiek šī diskusija. Pilnīgi aplami šeit uzstājās b. Sleine, apgalvodama, it kā no Rakstnieku savienības puses būtu rīkots uzbrukums H. Grasei par viņas rakstu. Mūsu uzmanības centrā nav vis biedrene Grase ar savu rakstu «Padomju Latvijas Skolas» lappuses, bet gan — novērtēt Annas Brigaderes literāro mantojumu, dot šī mantojuma reakcionārajai pusei izziņošanu sakāvi, tani pašā laikā atstājot nevērtīgās pelavas, atrast un izcelt itin visu vērtīgo. Biedrene Sleine pilnīgi vērtīgi šeit uztraucas, sacīdama, it kā b. Grasei, kas «pirmā ierosinājusi» šo jautājumu, jāpiedzīvo par to rūgti brīži. Taisni otrādi — b. Grasei jāpiedzīvo liksmi un patīkami brīži, ka par šo tematu tagad runā un pasaka vairāk un dziļāk, nekā viņa teikusi. Šeit pietiekami atzīmēja b. Grases raksta pozitīvās puses, pietiekami vērsoties arī pret šī raksta negatīvajām pusēm.

Es negribu aizkavēt jūsu uzmanību, ielaižoties daudzos sīkumos, bet gribu uzsvērt, ka, novērtējot kāda rakstnieka darbību literārā laukā, jājaūtā, kādas progresīvas tendences ir viņa darba pamatos. Konkrēti runājot par Annu Brigaderi, atbilde ir acīm redzama: Anna Brigaderē, konkrētā vēsturiskajā laikā sprīdī darbotamās, nav pratusi paust nekādas progresīvas idejas. Anna Brigaderē gandrīz no savas literārās darbības pirmsākumiem līdz pēdējām elpas vilcienam paudusī tautā reakcionāras idejas. Ne velti šodien, kad pieminam Annas Brigaderes vārdu un gribam šim vārdam, ko buržuāzija apviusī ar viltus oreolu, pieskarties kritiski, tad diezgan dziļi jānožēlo, ka arī starp mūsu inteliģenci un skolotājiem ir tādi, kas nāk un saka: «Jūs taču iznicināt latviešu kultūru, latviešu literatūru. Mums nebūs Brigaderes.» Šodien, kad runājam par Annas Brigaderes literāro mantojumu un kritizējam visu reakcionāro viņas darbos, jūs redzat, ka par to visvairāk uztraucas tie, kas nemil val arī vēl neizprot mūsu šodienu, mūsu padomju dzīvi. Anna Brigaderē ar savu reakcionāro darbību bija kļuvusi par reakcijas simbolu. Katrs atceras tās slavas dziesmas, tos milzīgos slavas plūdus, ko viņa piedzīvoja buržuāziskās varas un īpaši fašistiskā režīma laikā. Būtu naivi iedomāties, ka buržuāzija par velti viņu cēla uz zelta pjedestāla, bejdzīgi izmētāja slavu un deva iespēju vislabākajiem reakcijas publicistiem, vislabākajiem reakcijas ķēdes suņiem peļnīties, slavīnot Annas Brigaderes visreakcionārākos darbus.

Ideja par nepretošanos launumam, kas viņas darbos izpaužas gandrīz nepārtraukti, ir līdz galam reakcionāra. Šī ideja, ko Anna Brigaderē pacēla uz savā literārā vairoga, izpelnījās bagātīgas visas buržuāzijas, visu mācītāju, visu tumsas kalpu kļuvis aplūsus. Kāpēc? Tāpēc, ka šī ideja ir tiešām nepārtraukta ūdens liešana uz reakcijas dzirnāvm. Lūk, kur tas suns aprakst! Tāpēc šī Annas Brigaderes kritika šodien nav tikai vienkārša ekskursija literatūras vēsturē, tā ir dziļi nozīmīga politiska lieta, kas mums jāizdara līdz galam.

Skolās un arī vispār literatūru pētījam un vērtījam tāpēc, lai audzinātu mūsu tautu labāk izprast mūsu šodienu, labāk izprast mūsu tautas cīņu par brīvību, par socialismu un par komunismu. Par Annu Brigaderi arī skolās jārunā kritiski, jaunatne jāaudzina patiesi uzticīga socialīsam un komunīsam, nevis jāvadā pa tumšiem reakcionāras estētiskās ekskursiem pagātnē.

Pilnīgi nevietā tā salīdzināja Veidenbaumu ar Brigaderi. Var būt debātes, vai stundu skaitu palielināt vai samazināt, bet pateikt, ka Brigaderē sarežģītāka un neskaidrāka, tas ir nepareizi. Neskaidrāka viņa ir tad un par tik, par cik mēs neesam sakāvuši visu reakcionāro viņas darbos un nošķirojuši literāri vērtīgo

DEBATES

J. NIEDRE aizrādīja, ka jautājums par Annas Brigaderes literāro mantojumu nav šķirams no visas latviešu literatūras mantojuma novērtējuma problēmas. Un tas ir principiāls jautājums: kā mēs, padomju laudis, padomju rakstnieki un zinātnieki, vērtējam un kā mums jāvērtē līdzšinējā latviešu literatūra.

kā lielu, slavenu rakstnieci. Bet kas ir liels rakstnieks mūsu, padomju izpratnē? Uz to atkal sanēmam atbildi no Vladimira Iljiča Lenina. Liels rakstnieks ir tas, māca Lenins, kurš savos darbos atsedz vismaz vienu no sava laika tautas revolūcijas pusēm. Anna Brigaderē ir pārdzīvojusi divas varenas revolūcijas latviešu tautas vēsturē — 1905. gada buržuāziskā demokrātisko un Lielo Oktobra socialistisko revolūciju. Bet ne vien u no šo revolūciju pusēm viņa savos darbos nav atseģusī. Tieši otrādi: Brigaderē ir aizmaskojusi latviešu tautas revolūcijas skaidros avotus, uzbrukusi tautas revolūcijai kā aktīva reakcionāre.

Tādēļ, manuprāt, Annas Brigaderes darbi visumā nav vērtējami kā paliekami, kā noderīgi padomju jaunatnes audzināšanai. Būdami piesātināti ar mistiku, sludinot nepretošanos launumam, poetizējot ciešanas, tie necel sabiedrības aktivitāti, neaudzina jaunatni komunīsam. Tādēļ Annas Brigaderes vieta latviešu literatūras mantojumā ir reducējama līdz minimam, kas gan nenozīmē to, ka Anna Brigaderē būtu svītrojama no latviešu literatūras mantojuma vispār. Brigaderes sniegtās latviešu lauku lauzi realistiskās dzīves ainas, skaistie Latvijas dabas tēlojumi, realistiskie atsevišķo lauzu notēojumi ir izmantojami, tas ir — paliekami. Tikai visam Brigaderes darbam, samēģīgi ar citu latviešu rakstnieku darbu, jāierāda tam atbilstoša vieta. Vidusskolu latviešu literatūras programās, piemēram, tagad Brigaderēi veltīt 8 stundas, kamēr tādām pozitīvam vēsturiskās no-

„BOHEMA“ VALSTS OPERAS UN BALETA TEATRĪ

N. GRINFELDS

Pučīni «Bohema» pieder pie tām ne-daudzajām operām, kas radušās pēdējo 50 gadu laikā un guvušas tik lielu un neapstrīdētu popularitāti, ka to pēc savas nozīmības un vērtības var ierindot klasisko operu paraugos. Tas izskaidrojams ar to, ka šī labākā no Pučīni operām (saraksīta 1896. gadā) turpina, pārveidojot, zināmā mērā noslēdz spožo Vakareiropas realistiskās operas virzienu, kuru iezīmēja jau Mocarta «Figaro», Verdi «Traviata», Bizē «Karmeņa» u. c. Šīs operas pāuda vienkāršo cilvēciņu, atspoguļoja viņu laimīgas, aktuālas sociālās dzīves un morālas problēmas, plašajam tautas masām tuvas un saprotamas domas un izjūtas iemiesoja reālā, dziļi iedarbīgā muzikālā valodā. Tomēr, salīdzinot ar savienītajiem priekštečiem, īpaši ar krievu klasisko operu, šīs dzīvas un sabiedriski progresīvas realisms Pučīni operas jau manāmi apskatīti. Jūtu asumu un dzīves dramatismu sāka aizstāt pasīva juteklība. Parādās arī naturalisma elementi. Pēdējie jo kupli uzplaukst mūsdienu deģenerējošā Vakareiropas muzikālajā teatrī, noslidot līdz pret-dabisku kropļojumu galējībām.

«Bohema» libreta pamatā ir sociālais dabas konflikts. Operas fonā, kas noteic darbības raksturu, zīmēta franču tūlā mīļotā, kas paradusi pirkat visu, vērtē cilvēku naudā. Tās pretstatā mēs redzam apdāvinātu, bet neatzītu mākslinieku jaunatni, kas izstumta no šīs sabiedrības, atstāta bez eksistences līdzekļiem, cīnās pēc iespējas nodarboties ar māksli; jaunatni, kas aiz pār-galvības un nebēdnības plūvera slēpi patiesas, dzīvas mīlas un draudzības jūtas. Operas traģiskā izskaņa apliecina tādas iekārtas netaisnību, kurā cilvēku attiecības, laimi, skaistumu, jūtu patiesību ierobežo nauda.

Tomēr jāatzīst, ka Miržē romanā, kas nēms par pamatu operas libretam, sociālais konflikts elements nav dziļš. Antagonistiskie spēki nav parādīti krāsā nesamierinātībā, tie vienādi apgaismoti ar laipnu, paskumju ironiju. Mīļotājam — bagātnieki smiegti kā apbēzotai, bet labirdīgi laudis. Mākslinieku dzīves grūtības idealizētas, to darbībai trūkst sociāli nozīmīga rakstura. Kā varonū mīlas traģēdijas cēlonis mazāk akcentēts posts un nabadzība, bet gan neatvairāma liktena spēks. Visas tas parādās arī muzikā, kas atspoguļo skaidro, tiešo, bet ne visai dziļu, vienpusīgu «Bohema» izjūtu pasauli. Tomēr operā mūs valdina un aizgrābj bagātās un īpatnējās melodijas smeldes, muzikas plūdma dzirkstošais vieglums, tās skopi iezīmētā, bet precīzais rakstūrgums un galvenais — asā teatra iz-

jūta, kas ir Pučīni talanta stiprākā pu-se. Tiesām liekas, ka atņemot skatu-visko vidi, aktiera darbību, Pučīni mu-zika zaudē loti daudz. Tā ir teatra mu-zika jēdziena pilnīgākā nozīmē, un grūti to iedomāties koncerta izpildīju-mā. No tā izriet arī prasības, ko «Bo-hema» uzliek teatrim. Nevainojama vo-kalizācija, ietverot ne tikai skaistu, pla-šu kantilēnu, bet arī labi izkoptu re-čitāciju, dzīva un pārliecinoša aktieris-ka spēle, ārējās vides rūpīgs noformē-jums, kas atbalstītu darbību un būtu saskaņā ne tikvien ar tēloto laikmetu, bet arī ar muzikas raksturu. — viss tas vajadzīgs, lai operas inscenējums būtu pilnīgs.

Neparastī grūtu uzdevumu «Bohema» uzliek diriģentam. Partitura, kas pār-bagāta kapriciozām tempa un dinami-kašs nomainām, prasa cieši piekļautu pavadījumu brīvai dziedājuma ekspre-sijai. Ir ļoti sarežģīti ansambli, mu-zikas piesātinājums, blīva instrumenta-cija, kas prasa lielu taktu, lai orķestra skaņīgums nenoslāpētu dziedātājus, ne-traucētu teksta skaidrību, — viss tas pavairo tehniskās grūtības. Diriģents Leonids Viņners visumā teicami pār-veirjis tās un sniedz plastisku, izjūtu partitūras iztulkojumu. Jāpriecājas, cik droši diriģents satur ansambli, cik su-līgi un izteiksmīgi skan atsevišķie in-strumenti, cik brīvi un viengabalaini veidojas melodiskā līnija. Vienīgi var aizrādīt uz pārmērīgu orķestra skaņi-guma notušešanu, pavadojot solistus, kas mazliet nīvēl dinamiku un brīžiem lauda kontrastu asumu.

Priekškarām atveroties, pirmajā cē-lienā redzam Parīzes Latīņu kvartāla mākslinieku mīteklī bēniņos. Nenatīka-mi pārsteidz telpas milzīgās dimensī-jas, kas gan sniedz tukšuma, aukstuma un pamestības iespaidu, bet maz sa-de-ras ar muzikas intīmo raksturu. Ar šauru darbības ieloku. Dekoratori A. Vilkins gaumīgi atrisinājis glezniecisko pusī, bet maz ievērojis partitūru un — galvenais — slikti pakalpojais dziedo-tiem. Viņu vokālajām spējām uzlikta papildu slodze. Bez grūta* un spraspr-iczināta dziedājuma vēl jācinās ar lielo telpu, kas aprij bals skaņīgumu, ne-raida to uz klausītāju.

Rūdofa partiju dzied Osips Petrov-skis. Vokālais sniegums ļabi saskan ar jauna, sapņaina, impulsīva dzējnīka tēlu. Kaut arī var runāt par dziedona vokalo dotību zināmā nepilnību, taču jau pirmā cēliena arijā Petrovskis, iz-raisojot savu lielo muzikalitāti, tiro, emo-cijas iezīmēto intonāciju, ar sava dzie-dājuma patiesīgu aizgrābi klausītā-jus. Viņa partnere, jaunā dziedātāja Auguste Klinka, vēreiz apliecina

skaistu balsi, poetisku izjūtu, bet viņas Mimi tēls neliekas pilnīgi izraisīts. Sa-mērā īsās parādīšanās ietvaros pirmajā cēliena dziedonei jāsniedz bagātīgāka jūtu gamma, no vientiesīgas meitenes stāstījuma līdz spējam maiguma un mīlestības plaukumam. A. Klinkas dziedā-jums gan precīzs, bet arī brīžiem vēl skolniecisks.

Otrā vīriešu pamatpartijā, Marsela lomā — Pēteris Grāvelis. Jauns debi-tants ar skaisti tembretu, sulīgu bari-tonu. P. Grāvelis ļabi iedzīvojas tem-peramentīgā, impulsīvā gleznotāja tēlā, lai gan viņa vokālās izteiksmes spējas vēl gaida savu pilnīgu plaukumu. Alek-sandrs Daškovs (studējošais filozofs Kolens) un Alberts Bārīns (muzikis Sonars) atkal iepriecināja ar skaistām balsis dotībām, kaut skatuviskā ziņā tēli vēl maz izraisīti. Jāpiezīmē, ka cēliena pirmajā pusē, līdz Mimi un Rū-dofa duetam, lielas muzikālas intereses nav, un skatītāji jāsaista, galvenokārt, ar aktieru spēli. Te gan redz daudz kustības, bet maz jūtama raksturu dif-ferenciācija. Toties jo spilgti izceļas Alek-sandrs Kortans nelielajā komiskajā namsaimnieka Bernara lomā.

Otrajā cēlienā krāšņi un gaumīgi vei-dots Parīzes vakara svētku stūrītis. Tur daudz drūzmas un darbības. Bet šī pārmērīgi izraibinātā darbība uz skatuviskā fona maz pamatota muzikā un novērs uzmanību no galvenajām personām, traucē sekot to dziedāju-miem. Viss notiek priekšējā plānā, viss liekas vienādi svarīgs.

Nevar samierināties ar Mizetes tēla traktējumu šīn cēlienā. Mizeti, šo dzirkstošo, aizraujoši impulsīvo, kapri-so mākslinieku draudzeni, daļu un dievil-cīgu savā jaunavīgajā vieglbrīdībā, M. Brechmane-Stengele tēlo kā rupju, valdonīgu sievieti, sava veida megeru, kas terorizē klātesošos ar hysteriskiem izteikumiem. Tāds tēls var arī būt reali attaisnots, un māksliniece to meistariski veido, bet tā nav ne Miržē, ne Pučīni Mizete. Muzika atrodas krāsā pretstatā ar šādu traktējumu. Pazūd vokālā lī-nija, dziedājums bieži robežo ar natu-rālistisku balsi afektējumu, zaudējot pat intonācijas precizitāti. Jo krasi tas pa-rādās rečitātos. Arī slavenais valsis, Mizetes centrālā arija, zaudē savu spār-noto grāciju, cēlumu, tani nav ne vie-gluma, ne elegances. Valsis skan neda-biski afektēti, gausi, smagnēji. Daudzi skatuviski panēmieni, ko atļaujas Brechmane-Stengele, rāda tieksmes pielāgoties sliktai gaumei, kas nav cie-šama uz operas skatuves. Aiziet pat

tik tālu, ka Mizetes kavaliera Aisendorā (šo veco deģenerēta aristokrata bagāt-nieka tipu ar labu stila izpratni, iezi-mējot satiras vilcienus, tēlo Gustavs Neimanis) repliku «ko tu kliež!» pub-lika uzņem tiešā nozīmē! Ka mākslinie-ci ir arī citi līdzekļi, ka viņa var sniegt pareizu Mizetes tēlu, apliecina 3. un se-višķi 4. cēliens. Pēdējā Mizete, nome-tusi parasto kokoterijas masku, savas draudzenes Mimi un Rūdofa mīlas traģē-dijas priekšā Brechmanes-Stengeles sniegtam kļūst dziļi dvēseliska un aiz-grāboša.

3. cēliena dekoratīvais iekārtojums — Parīzes nomales ielas stūrītis — atris-nāts ļabi. Bet apgaismojumā trūkst tās miglainā, drēgnā lielpilsētas austošā ziemas rīta atmosfēras, kas sniegtā or-ķestra muzikalajā gleznojumā ainas sā-kumā. Kritošo tukšo kvintu secība dod aukstuma, atstāties sajūtu un iezīmē Rūdofa un Mimi mīlas traģisko iz-skaņu, kurus vēlāk šķirs trūkums, auk-stums, bada briesmas. Plastiski un re-ljefi atrisināts ainas beigu ansamblijs (kvartets).

4. cēlienā atkal tie paši dekorācijas traucējumi, kas atzīmēti, runājot par 1. cēlienu. Cetur draugu spēle gan ir dzīvāka un spraigāka nekā izrādes sā-kumā, tomēr paliek sadrumstāta, ne-

pārliecinoša telpas iekārtojuma dēļ. Dziļi aizgrābj beigu skats — Mimi nā-ve. A. Klinka te gūst īstu poetisku ap-garotību, kuras brīžiem trūka pirmajos cēlienos. Jo sulīgi un nozīmīgi izskan skumjgie beigu akordi. «Jautra, bet to-mēr šausmīga dzīve.» — kā savus varo-nus apzīmē Miržē. Par M. Brechmanes-Stengeles Mizeti šai ainā ir jau aizrā-dīts, vienīgi režisoram jābrūpejas, lai viņa neizpaustos tendence nomākt centrālās figūras ar sava snieguma emocionālo intensitāti.

Izrāde, kuru teatris gatavojis ar lielu mīlestību, vainagojās ar labam panā-kumiem. Bet, apgūstot klasisko manto-jumu, Valsts Operas un baleta teatrim jāievēro lielāka dažādība repertuāra izvēlē. Pārmērīgi aizraujoties ar vē-līno Vakareiropas «veristisko» operu (jau 5 darbi teatra repertuārā pieder pie šā virziena, kas pašreiz nav nozīmīgākais), rodas zināma vienpusība. Novērst šo vienpusību, rastos pār-skats par operas attīstību dažādos vēs-turisko stilos, kam būtu liela kultu-rāli audzināša nozīme. Tas sekmētu arī jauno skatuves mākslinieku — dziedoņu augšanu un attīstību, kuri apliecina-juši sevi par spējīgu mainu mūsu mu-zikas teatrim un jau šodien var veikt grūtus un daudzpusīgus uzdevumus.

„SUDRABA NADZIŅŠ“

LPSR Valsts Leļļu teatris

LPSR Valsts Leļļu teatris iestudējis jaunu lugu «Sudraba nadziņš», ko pēc P. Bažova «Uralu telkas» dramatisējis B. Saulītis. Leļļu teatris cenšas dot sa-vien skatītājiem daudzpusīgu reper-tuāru, izmantojot dažādo tautu folklo-ras krājumus. Silti apsvēicama B. Sau-līša doma dramatisēt «Sudraba nadzi-ņu», tādā veidā iepazīstinot latviešu skatītāju ar krievu tautas pasaku moti-viem. Tēpat jāpiezīmē, ka vēl nav pietiekami izmantota latviešu tautas bagā-tīgā folklorā. Tas pats sakāms par laikmetīgo satīru, kas ir ļoti pateicīga viela leļļu teatru skatuvēm. Leļļu teatru repertuārā mēs arī neredzam bērnu komedijas. Mūsu republikas Le-ļļu teatru (Valsts Leļļu teatris un Valsts Marionešu teatris) vadība ne bez pa-mata zēlojas, ka trūkst attiecīga re-pertuāra. Šeit savs vārds būtu sakāms mūsu literātiem un dramaturgiem.

«Sudraba nadziņu» teatris iestudējis latviešu un krievu valodās. Latviešu valodā lugu inscenējis režisors V. Ci-

rule, krievu valodā lugu literāri pār-strādājis un inscenējis režisors M. Bo-guslavskis. Luga «Sudraba nadziņš» rakstīta samērā īsa un sākumā domāta programai pirmajai daļai, bet, atstā-jot to kā vesulu lugu, pierakstot pirmo ainu, luga vietām pazudējusi darbī-bas sprieguma. Pirmajā ainā vectēvam (A. Franks un A. Grīnevičs) pagara dziesma un monologs. Tas pats sakāms par trešo ainu, kur Annina (Sk. Saulīte un T. Tuškalejeva) ilgi rotaļājas ar savu draugu kaķi, bet mazie skatītāji, uzmi-nējuši lugas galveno ideju, gaida parā-dāmie «Sudraba nadziņš» — nabadzīgo ļaužu laimes nesēju. Latviešu inscenē-jumā raksturīgākā parādīta Sudraba Na-dziņa dāvana — trīs dārgakmeņi. La-bākā vieta lugā ir otrā aina — vectēva meža nāmā. Pārliecinoša ir despo-tiskā lielmāte (Sk. Svīkule un S. Dem-ianova).

Dekoratīvo iekārtojumu lugai devis K. Meija. Leļļu gaumīgi darinājis M. Vasaraudze. K. Klusais

Nepieciešami nopietni pārkartojumi Valsts konservatorijas darbā

Sakarā ar VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» stingru, bet pilnam pelnītu sabiedrības kritiku saņēma arī Latvijas PSR Valsts konservatorija. LK(b)P CK savā 1948. gada 17. februāra lēmumā norāda, ka «Valsts konservatorijas atsevišķās fakultātēs novērojama formalistisko ten-dencu iekļūšana ar V. Utkina, J. Ličiņa un citu pasniedzēju starpniecību; tam līdztekus novērojamas līdz galam ne-izskaustās dekadentiski mistisko ele-mentu patiekas docentu L. Garūtas un M. Brechmanes-Stengeles darbā, uz ko Latvijas K(b)P Centrālā Komiteja norā-dīja jau pagājušajā gadā sakarā ar VK(b)P CK lēmumu par žurnāliem «Zvezda» un «Leningrad».

Tātad Valsts konservatorija ne tikai pieļāvis nopietnus trūkumus savā darbībā, bet vēl jaunāk — nav izpildījusi partijas prasību izlabot agrāk konsta-tētās konkrētās kļūdas. Skaidrs, ka turpmāk tādā stāvoklī nav ciešams. Mūsu Konservatorijā ir padomju mācī-bas iestāde, un kā tādai tai bez novir-zīšanās jāiet pa partijas nosprausto ceļu. Atsevišķu pedagoģu ieteipīgie mē-ginājumi apiet partijas norādījumus, kultivējot dažādas padomju tautai svešas un nepienemamas tendences apkarojami ar visu stingrību.

Vērtējama Valsts konservatorijas darbu, Latvijas K(b)P Centrālā Komite-ja savā 1948. gada 17. februāra lēmumā principālo vilcienos norāda līdzšinējos trūkumus un nepieciešamos līdzekļus to novēršanai. Pašas Konservatorijas, tās vadības uzdevums sīki izanalizēt līdzšinējo darbību atsevišķās fakultātēs un visā mācības iestādē kopumā, lai atrastu konkrētus organizatoriskus un metodiskus ceļus un pasākumus, kā mācīšanu un audzināšanu Konservatorijā nostādīt pareizā, padomju augstskolai pienācīgā gultnē.

Pārvērtējot repertuāru, kuru kā mācības vielu līdz šim izmantoja Konser-vatorijas kompozīcijas, instrumentālās un vokālās fakultātes, konstatējam, ka formalistiskās tendences, muzikas at-raušana no tautas interesēm un vaja-dzībām arī šeit iesakņojušās. No pro-gramām bija jāsvīturo dažādi desmiti kompozīciju, par kurām esam viens prātis, ka tās ir bijušas nepiemērotas kā no mākslinieciskā, tā no pedago-giskā viedokļa. Ar atzīnību jākonstatē, ka šīs programmas revīzijas darbs veikts rūpīgi un lietpratīgi. Turklāt tas jopro-jām turpinās.

Bet medālai, kā saka, ir otra puse. Maz darīts, lai programmas papildī-nātu ar labu krievu, latviešu u. e.

padomju tautu muziku. Tāda muzika ir. Nepieciešams, lai studenti to zinātu, to izmantotu savā mācības darbā.

Īpaši vokālistiem šeit plašas iespējas, bet tās netiek izmantotas. Audzēkņu vakaru programās padomju komponista vārds ir patiešām rets viesis. Konservatorijas vadība jābrīdina, ka VK(b)P CK lē-mums par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» nebūt neattaisno novēršanos no padomju muzikas. Glu-ži otrādi — šis lēmums tieši vel-tīts padomju muzikas interesēm. Laba padomju muzika pašlaik valrāk nekā jebkad agrāk pacelta sabiedrības inte-rešu degpunktā. Tāpēc šī muzika bla-kuks klasīku darbiem nemitīgi jāieskaņo Konservatorijas kārtējā darbā.

Valsts konservatorijai ir augsti kvali-ficēti mācības spēku kadri, ja vērtē šo pedagoģu zināšanas tieši attiecīgajā muzikas nozarē. Šis apstāklis nodrošina Konservatorijas darbā pieņemamu profesionālo līmeni. Ievērojami zemāks ir audzināšanas līmenis. Padomju pedagoģijas un metodikas zināšanās vēl jū-tami dziļi robi. Tie visizsākajā laikā jā-aizpilda, jo tikai tad, ja mācīšana būs apvienota ar audzināšanu, varēsim gai-dīt maksimālās sekmes.

Mīnēsīm piemērs, kas skaidri rāda, cik vāji daži Konservatorijas mācības spēki izprot pedagoģijas principus un metodes. — Klavieru fakultātes do-centes Eglītes audzēkne Vīlpa slēgtajā audzēkņu vakarā parādīja paviršu izpildījumu. Pedagoģu metodiskajā ap-sprīdē, kura izskīr jautājumu par audzēkņu pielaišanu atklātam vakaram, doc. Eglīte paziņoja, ka studente Vī-lpa atteikusies otrreiz spēlēt slēgtajā sarakojumā, kā tas līdzīgos gadījumos pienēms, ka kā, lūk, tāpēc viņas priekš-nesums katrā zinā ietilpināms atklātā vakara programā. Konservatorijas vadī-ba šādu «prasību» protams noraidīja. Bet doc. Eglīte turpināja enerģiski un kategoriski aizstāvēt savu viedokli, kas nebija nekā cits kā nopema-tota izdabāšana atsevišķa studenta godāre. Šīnī gadījumā redzam, ka nevis pedagoģis audzina un vada stu-dentu, bet otrādi. Tā jau ir visele-mentārāko pedagoģijas prasību nezi-nāšana. Diemžēl tik zemā līmenī audzināšanas darbs noslidējis ne tikai doc. Eglītes praksē. Arī citi mācības spēki pielauj līdzīgas kļūdas.

Kā krievu, tā latviešu valodā taču pieejama bagātā literatūra un — jo sevišķi — periodika speciālajos pedago-gijās un metodikas jautājumos. Šie

O. ZVIEDRIS,
Mākslas lietu pārvaldes
mācības iestāžu daļas
priekšnieks

avoti jāizmanto pedagoģiskās kvalifi-kācijas pacelšanai.

Pirmais solis, kas veicams, lai ceļu mācību līmeni visā Konservatorijā, ir atsevišķu fakultāšu darbības saskaņo-šana, vadošu principu izstrādāšana un konsekventa ievērošana. Līdz šim fa-kultātes strādā pārāk patstāvīgi, daž-kārt gandrīz patvaļīgi, kas, protams, nenāk par labu ne fakultātem, ne Kon-servatorijai visumā. Pedagoģu konfe-rences un apspriedes gan notiek pietie-kami bieži, bet tām reti kad ir pozitīvs, zinātniski organizējošs raksturs. Kon-servatorijas vadība nekavējoties jāpa-nāk, lai šās konferences un apspriedes nostādītu radoša lietišķa darba līmeni, lai šajās pārrunās iztīrītu, izstrādātu un izkoptu mācību un audzināšanas darba principus, metodes, vadošus no-rādījumus.

Vairāk uzmanības nekā līdz šim jā-veltī studentu iesaistīšanai viņu darba pamatproblemu iztīrīšanā un izprat-nes padziļināšanā. Studentu vidū ne-trūkst vajadzīgās intereses.

Sakarā ar VK(b)P CK lēmumu par V. Muradeli operu «Lielā draudzība» Konservatorijas studentu sanāksme no-lēma nopietni cīnīties pret formalismu. Izstrādāti konkrēti organizatoriski pa-sākumi. Paredzēts dibināt padomju mu-zikas pētīšanas pulciņu, rīkot regulārus lekciju ciklus, radio translāciju klausī-šanās un partitūru projekcijas vaka-rus. Tātad — interese ir. Bet Konser-vatorijas vadība to līdz šim vēl neiznanto, neveda. Lūk, raksturīgs piemērs. Aizpa-gājušajā nedēļā studenti rīkoja sanāk-smi, kurai bija tipisks ražošanas apsprie-des raksturs. Iztīrāja svarīgus vokālās mākslas jautājumus. Pārrunās no stu-dentu vidus izskāņēja pat tāda doma, ka Konservatorijā nereti ienākot cilvēks ar labu balsi, bet no Konservatorijas aiziet bez balsis. Šķiet, ka mācības spēkiem vajadzētu interesēties par šādiem stu-dentu apgalvojumiem. Bet sanāksmē neieradās neviens Konservatorijas va-dības pārstāvis, tur nepiedalījās neviens vokālās fakultātes pedagoģis. Tā ir ne vien nepieļaujama nevēriba, bet arī tie-ša Konservatorijas padomes lēmumu pārkāpšana.

Analizējot atsevišķu fakultāšu darbu, jārunā arī par instrumentālistiem. Au-

dzināšanas zinā šeit vēl atliek daudz ko vērtēt, ja arī par profesionālo pusi var teikt, ka tā nostādīta apmierinoši. Pedagoģi pratuši pasargāt sa-vus studentus no formalisma indes, kas bīstama un kaitīga arī izpildītājam mākslai, pratuši izkopt savu studentu vidū labas radošas mākslas atmosferu.

Kompozīcijas fakultatē valda vecmeis-tara Jāzega Vitola tradīcijas, kas ir ve-selīgs pamats, uz kura var dibināt darbu ar jaunajiem skaņražiem. Taču zināmas postošas pēdas formalisms šeit paspē-jijs atstāt. Pārprasta modernisma garā visu laiku strādāja pašreizējais 5. kursa students Čirulis. Ir zināms, ka fakultate jau sen apgāro viņa «meklējumus», taču uz fakultāti gulstās atbildība par to, ka tai pietrūka pedagoģiskās pras-mes un neatlaidības līdz galam izrēvēt kļūdas topošā skaņraža darbā. Tāpat studenti Adamsons, Skipsna un Mīleš-kins radīja tieksmi novirzīties no pa-tiesas, tautai saprotamas mākslas. Šeit vainojama fakultātes vadība (dekanas prof. A. Skulte), un sevišķi vairāki pedagoģi (J. Ivanovs, V. Utkins, J. Li-cītis) ar savu līdzšinējo personīgo jaun-rades paraugu. Ja jau šādi atzīti kom-ponisti nodarbojas ar nedzīvām mu-zikālām konstrukcijām, kāpēc tad to nedarīt viņu audzēkņiem!

Visbēdīgākajā stāvoklī pašlaik ir vo-kālā fakultate. Organizētības, ar no-teiktiem pedagoģiskiem principiem saistī-tas audzināšanas (par mācības darbu, kuru katrs pedagoģis realizē pilnīgi pēc savas gaumes, nemaz nerunājot), trū-kums šeit ir acīm redzams. Jo sevišķi nepatīkami to konstatēt tāpēc, ka šajā fakultatē netrūkst pedagoģu, kas ar desmitiem gadu ilgu stažu ir apliecī-nājuši, ka viņi ir krietni savas lietas meistari. Tātad ir visi nepieciešamie priekšnoteikumi, lai vokālajā fakultatē valdītu saskaņīga un veselīga radoša darba atmosfera. Ja par tādu šobrīd pat runāt nevaram, tad vainojama pir-mā kārtā fakultātes vadība (dekanas prof. E. Vītungs). Konservatorijas rektoram un direktoriem bez kavēšanās jā-ievē šajā fakultatē padomju augst-skolas cienīga kārtība. Vokālajā fakul-tatē uzlikta pastiprināta atbildība ne tikai tāpēc, ka tā sagatavo muzikus, kas savu mākslu veido nevis ar ne-dzīvu instrumentu, bet gan ar dzīva cilvēka balsi. Šī atbildība īpaši liela dziedāšanas fakultatē arī tāpēc, ka vokālā muzika vienmēr ir vispopulārākā, visdemokrātiskākā, vistuvākā un vissaprotamākā plašajam tautas ma-sām. Un tieši šādas muzikas izpildītājus fakultate gatavo. Šos apstākļus nekad

nedrīkst aizmirst tie, kam jāaudzina jauni dziedoņu kadri.

Vokālās fakultātes atrautību no dzī-ves spilgti raksturo arī tas, ka šeit nav pareiza samēra starp balsu šķirām. Studentu vidū nospiedoša vairākumā liriskā soprāni, lai gan republikā (gal-venokārt — teatru skatuvēm) nesali-dzināmā lielāka vajadzība pēc basiem, dramatiskiem tenoriem, mecosopra-niem un koloraturspriem. Fakultate atrunājās, ka šo balsu šķiru Padomju Latvijā trūkst. Šāda atrunāšanās ir ap-lama un kaitīga. Mums ir visas balsis. To zinām kaut vai no koku prakses. Un ja dažu balsu šķiru ir mazāk, tad tieši vokālās fakultātes uzdevums tās meklēt, atrast un izkopt. Nesaskana starp dzīves prasībām un mūsu iespējām tās apmierināt ir problēma, kas drasa steidzīgu atrisinājumu.

Nav vajadzības šeit sīkāk kavēties pie mīnēto un neminēto fakultāšu darba nepilnībām. Tādu netrūkst nevienā Konservatorijas fakultatē, nevienā ka-tedrā un klasē. Katram pedagoģam at-sevišķi un visiem kopā tie jāatrod, jā-izanalizē un jānosprauž konkrēts ceļš, pa kuru darbs turpmāk virzās.

So uzdevumu lieliski atveģlina VK(b)P CK un LK(b)P CK lēmumi par muzikas jautājumiem. Šajos lēmumos skaidri un nepārprotami definētas līdz-šinējās kļūdas, parādīti ceļi šo kļūdu novēršanai un noteikti padomju mu-zikas galvenie mērķi.

Īpaši svarīgi, lai Konservatorijas dar-ba uzlabošanās daudz aktīvāk nekā līdz šim iesaistītos muzikas vēstures un marksisma-leninisma katedras. Tāpat aktivizējams un paplašināms sabied-riski politiskais darbs kā studentu, tā mācības spēku vidū. Sabiedrisko un politisko jautājumu skaidrāka izpratne laus izvairīties no līdzšinējām kļū-dām mācības un audzināšanas laukā.

Atzīdama Valsts konservatorijas mā-cību un audzināšo darbu par kļūdainu, Mākslas lietu pārvaldes mācības iestāžu daļa pilnā mērā apzinās, ka arī viņa (turklāt — pirmajā kārtā) atbildīga par nopietnajiem trūkumiem mūsu repub-likas augstākajā muzikas mācības iestādē. Mākslas lietu pārvaldes mācī-bas iestāžu daļā bija iveries kaitīgs liberalisms, tā neprata svarīgiem or-ganizatoriskiem un pedagoģiskiem jau-tājumiem piešķirt principālu asumu un noteiktību. Vadīdāmie no partijas lēmumus izteiktajiem pamatprincipiem, turpmāk vēltisim maksimālu uzmanī-bu, lai Valsts konservatorijas darbu paceltu tādā līmenī, kādu prasa padom-ju muzikas cīdenie uzdevumi.

Valsts Treťjakova galerijā Maskavā izstādīta mākslinieku H. Risina un R. Krasta darinātā sudraba vāze — Padomju Latvijas darba ļaužu dāvana J. V. Staļinam. — Uzņēmumā Maskavas 187. skolas audzēkņi apskata vāzi B. Vdovenko foto

JAUNAS DOKUMENTĀLAS FILMAS

«VIENA DIENA UZVARAS ZEMĒ»

V. ROBURS

... Pāri mūsu zemei ataušā diena. Tās pirmie saulstari pārslid Sachalinas kalnu grēdām, bezgalīgajiem Sibīrijas mežu masīviem, tad pārceļas pāri Uraliem, tuvojas Maskavai, kur dzīvo un strādā cilvēcs ģenijs Staļins. Un saules zaigā iemirdzas Kremla rubina zvaigznes.

1947. gada 14. augusts — parasta darba diena mūsu zemē — uzvaras zemē. No Melnās jūras krastiem līdz Karelijas mežiem, no neatveramajiem Ukrainas labības laukiem līdz Kamčatkas vulkanu krateriem — viscaur sprāgi noris padomju cilvēku grandiozais radošais darbs. Tur, kur agrāk cilvēks nebija kāju spēris, padomju cilvēki būvē jaunus ceļus, susina purvus, pārvešot tos auglīgos tīrumus; kur agrāk šalca taiga — paceļas jaunās pilsētas. No dzilurbumiem šlāc ārā nafta, sākas darbi jaunatklātās akmeņogļu un dzelzs rūdas atradēs.

Tālo Austrumu malienā — Sachalinas saules dienvidos, vēl neesen saimniekoja japāņu kolonizatori. Tagad šeit risinās raits darbs. Kolchoznieki cel jaunās mājas. Jūrā dodas jauni zvejnieku kuģi un atgriežas ar bagātiem lomiem. Tai pašā laikā tūkstošiem kilometru no Sachalinas, pavisam citā vietā — Uzbekijā — pabeidz Farchada elektrostacijas grandiozā dambja būvi.

Milzīgus zaudējumus mūsu valstij nodarījuši hitleriskie iebūrcēji, sagraujot Donbasu, noslaukot no zemes Stalingradas traktoru rūpnīcu, nopostot Baltkrieviju. 14. augustā Baltkrievijas kolchoznieki pārceļas no zemniecā gaisos, plašos jaunceltos namos. No drupām atkal pacēlies Krivojrogos un dod valstij augstas kvalitātes Zaporozjes tēraudu, atkal, tāpat kā pirms kara, griežas Dņeprproģesa milzīgās turbīnas.

Lieliem varonardiem atzīmēti 1947. gada 14. augusts, Meistara Orlova brigāde Magnitogorskā metalurģiskajā kombinātā šai dienā deva 420 tonnas ķeta plānā paredzēto 342 tonnu vietā. Atkal redzam slavenos «STZ» traktorus. Tie ir atjaunotās Stalingradas rūpnīcas ražojumi. Virzās gari vilcienu sastāvi ar kara laikā uzcelto un pēckara posmā atjaunoto Charkovas, Stalingradas, Kirova (Uralos), Rubcovkas rūpnīcu traktoriem. Tie aiziet uz kolchozu laukiem, turp, kur 1947. gadā izvērtās grandioza cīņa par maizi.

Jaunas dzīves vēsma Baltijā. Uz ekrana redzam pirmo latviešu kolchozu «Nākotne» Rīgas apriņķī. 14. augustā kolchozā izkūla bagātu ziemāju ražu, iegūstot 18 centnerus no ha. Tai pašā dienā Moldāvijas pirmās

universitātes studenti sekmīgi izturēja iestāžu pārbaudījumus, bet Leninga vārdā nosauktajā Tambovas kolektīvajā saimniecībā kolchoznieki laida darbā jaunu kolchoza elektrostaciju.

Filmā «Viens diena uzvaras zemē» skatītājs vēro visu to grandiozo celtniecību, kas izvērtusies visā mūsu zemē, veicot Staļina piecgādes plānu. Skatītājam rodas iespēja pārskatīt visu mūsu Dzimteni, ielūkoties tās visatā-lākajos stūrīšos. Un visur mēs redzam lielisko darbu mīlošo, radošo padomju tautu tās celā uz lielo un cildeno mērķi — komunismu.

«MIERA SARDŽĒ»

Pirms trīsdesmit gadiem, 1918. gada 23. februārī, nīknās kaujās pie Narvas un Pleskavas padomju valsts jaunie karapulkī pirmo reizi sakāva vācu imperialistu karaspēku. Šī kaujas kristību un uzvaras diena kļuva par Padomju Armijas dzimšanas dienu.

Kopš tā laika pagājuši 30 gadi. Šais gados Padomju Armija izgājusi varoņģu cīņu skolu, aizstāvojot socialisma zemes godu un neatkarību. Kaujās dzimusi, Padomju Armija kļuva par socialistiskās valsts drošu miera balstu. Padomju Armijas drausmīgā trieciena spēku izbaudījuši gan japāņu militaristi, gan vācu fašisti, gan angļu, franču, amerikāņu interventi — visi tie, kas uzdrošinājās apdraudēt mūsu valsts brīvību un neatkarību.

Lielo cilvēces ģeniju Leninga un Staļina radītā Padomju Armija patlaban ir taisnības un brīvības simbols visas pasaules progresīvajai cilvēcei.

Jaunā dokumentālā filma «Miera sardžē», ko radījuši dokumentālo filmu centrālā studija sakarā ar Padomju Armijas 30 gadu jubileju, veltīta Padomju Armijas varonardiem.

Filma iesākās ar jauno kaujinieku zvērstu padomju Dzimteni, sarkanajam karogam. Leninga un Staļina ideju apmirdzētais sarkanais karogs — padomju valsts uzvaru un nesatricināmības simbols.

Skatītāju priekšā pavid neaizmirstamie vēstures kadri: Ziemas pils ieņemšana, «Auroras» pirmais šāviens, kas pavēstīja socialistiskās valsts dzimšanu, redzami Vladimirs Iljičs Lenīns, pavadot Sarkanās Armijas daļas uz fronti, Staļins Caricinā. Vorosiļovs dienvidfrontē, Kirovs, Kalinins, Frunze, Motovļovs Sarkanās Armijas cīnītāju vidū.

Tālāk mēs redzam, ar kādu nevilto prieku Padomju Armiju sagaida Pragas, Belgradas, Budapeštas ielās, Norveģijā, Polijā, Bulgarijā. «Mūsu karavīrā viņi redzēja padomju cilvēku, jaunās pasaules, jauno ideālo un celās dvēseles cilvēku.» — stāsta diktors par padomju cīnītāju jūsmīgo sagaidāšanu atbrīvotajās zemēs.

Pēdējie kadri veltīti Padomju Armijai pēckara miera apstākļos. Nemītigās mēcībās, kaujinieciskās meistarības un kara tehnikas apģūšanā aizrit tās darba dienas.

Kā Staļina rajons gatavoja dziesmu svētkiem

Bija laiks, kad Rīgas pilsētas Staļina rajona dziesmu svētku gatavošanas komisijas darbā valdīja pašapmierinātība, ka gan jau viss būs labi. Atskaites ziņojumos figurēja neesoši kori, piemēram fabrikas «Sarkandaugava» koris ar it kā 110 dziedātājiem, vai arī dažu uzņēmumu un mācības iestāžu kori ar izdomātiem skaitļiem, piemēram Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas koris.

Tagad rajona Kultūras un izglītības iestāžu nodalā ir ziņas par 18 koriem ar apmēram 900 dziedātājiem.

18 rajona koru skaitā ir 10 skolu kori: 2 vidusskolas sieviešu kori ar 150 dziedātājiem, 5 pamatskolas kori ar 94 dziedātājiem. Jāzēpa Medina vārdā nosauktās muzikālas skolas kori ar 64 dziedātājiem, LLA koris u. c. Tātad rajonā dziesmu svētkiem gatavojas galvenokārt mācības iestādes. Uzņēmumi, rūpnīcas,

fabrikas gatavošanās darbā piedalījās ļoti mazā mērā, un arī pašlaik stāvoklis nav mainījies. Kāpēc nav noorganizēts koris Rīgas jūras ostā? To pašu varam jautāt par 1. Rīgas maizes fabriku, Rīgas finieru fabriku un daudziem citiem uzņēmumiem.

Ja rajona dziesmu svētku gatavošanas komisijā būtu vairāk iniciatīvas, tad daudzos uzņēmumos un rūpnīcās būtu arī lielāks dziedātāju skaits. Tā Superfosfata rūpnīcā darbojas vīriešu koris ar — 20 dziedātājiem, kaut gan strādājošo skaits tajā ir visai liels.

Bet kā noris dziesmu repertuara gatavošana? Rajona galvenais diriģents b. Dekis atzīst, ka rajona «cerība» dziesmu svētkos būs mācības iestāžu kori un Ziemeļblāzmas kultūras nama kori sniegti. Par citiem koriem grūti kaut ko teikt. Jāsaka, ka fakti valoda to apstiprina: Superfosfata rūpnīcās vi-

riešu koris pašlaik iemācījies, tikai divas dziesmas — «Tēvu zemei» un «Pūt, vējņi». Zoologiskā dārza sieviešu koris arī iemācījies tikai dažas dziesmas. Tikai divas reizes kora nodarbības notikušas Rīgas Politehnikumā, «Aldarī» u. t. t.

Ir pēdējais laiks dziesmu svētku gatavošanas rajona komisijai uzlabot savu darbu. Ja mazākie uzņēmumi nevar patstāvīgi algot diriģentus, tad nav jāaizmirst, ka rajonā ir kultūras nams. Kultūras nama vadībai un diriģentam b. Viksnam jāsniedz reāla palīdzība uzņēmumu un rūpnīcu korim. Lielāka aktivitāte šai darbā jāzrāda arī Staļina rajona pastāvīgajai kultūras masu komisijai.

Rajona dziesmu svētku gatavošanas komisijas darbam jābūt operatīvam un mērķtiecīgam.

R. Grīslis

Daži vārdi par metala kalšanas mākslu

Metalu apstrādāšanā senatnē dominējušas lējuma un kaluma pamattehnikas. Par vecāko jāuzskata lējums. Priekšmetu atliešanā atzīmējami divi parastie darba paņēmieni: lējot pilncilpus ciešos veidņos, un viencilpus valējos veidņos, pie kam veidņu izgatavošanai lietoja priekšmeta oriģinālu, vaska vai cita materiāla nošpiedumus. Pēc atliešanas nereti dailamatnieks izrotā izlieto priekšmetu ar ornamentiem vai citiem attēliem, iekļaujot vai iegrāvējot tos no virspuses. Mākslas kalšanai, tālāk attīstoties, bija jāatbilst sava laika tehnikai un dzīves saturam. Lai radītu saturošus un dekoratīvus priekšmetus, māksliniekam bija jāoperē ne ar ornamentiem vien, bet arī ar dabas skatiem un dzīva cilvēka attēliem, kas prasīja jaunus tehniskus paņēmienus.

Ar kalšanas tehniku ir iespējams sasniegt augstāko precizitāti un smalkumu ornamenta, dabas skata vai figūras attēlojumos, nezaudējot reļjefa atveidojumus. Viss kalšanas veidojums tiek sasniegts ar dažādu formu kaltiņiem, uzstot ar speciālu āmuriņu. Tādā kārtā izveidotais attēlojums sastādās no miljoniem siltienu. Vispār mākslās kalšana ir viena no grūtākajām mākslas nozarēm, jo prasa no darinātāja bez mākslinieka talanta lielas tehnikas zināšanas un izpratni, pacietību un mīlestību darbā.

VK(b)P CK lēmums par mākslu mūs

ir ierosinājis radīt monumentālus, tematiskus darbus, kas atspoguļo un veido līdz padomju dzīvi. Noņemām izveidot sudraba vāzi par godu Oktobra revolūcijas 30. gadadienai. Temu izvēlējām padomju tautu draudzību. Vāze veidota klasiskā formā un rotāta ar atvju ornamentiem. Stājoties pie praktiskā izpildījuma, sadūrāmies ar lielām tehniskām grūtībām. Visi mūsu darba instrumenti, ierīces un pat darba galda nebija piemēroti šī monumentālā darba veikšanai un mums pašiem bija jāpagatavo jaunas ierīces. Tāpat nebija iespējams veikt formas uzbūves un kalšanas darbus ar parastiem paņēmieniem. Ar neatlaidīgām pūlēm un ar Mākslinieku savienības un Mākslas fonda atbalstu mums izdevās visus šķēršļus pārvarēt. Mūsu darbs ir pierādījis, ka lietiskajai mākslai nekādā ziņā nav jābūt mēmai. Lietiskajai mākslai ir visas iespējamas būt dziļi saturīgai, attēlot un veicināt socialistiskās celtniecības un dzīves uzplaukumu Padomju dzimtenē.

Mūsu vadonis biedrs Staļins ir augsti novērtējis mūsu kalto sudraba vāzi, ievietojot to Treťjakova galerijā. Mums parādītais lielais gods vēl vairāk ierosina mūs radīt augstvērtīgus tematiskus darbus, kas palīdzēs mūsu socialistiskās dzimtenes augšupejai.

H. Risins
R. Krasts

Teatru darba pārkārtojums

Sinīs dienās LPSR Mākslas lietu pārvaldē notika Ievērojamo republikas teatru darbinieku sanāksme, kas bija veltīta teatru darba pārkārtošanas jautājumiem. Ziņojumu par līdzīgu sanāksmi Maskavā sniedza b. Valchs.

Sākot ar š. g. 15. martu, no 797 Padomju Savienības teatriem 646 teatri vairs nesauks valsts piemaksas. Latvijā valsts piemaksas turpmāk nesaņems Muzikālās komedijas, Leļļu un Marionešu teatri. Visi pārējie teatri ziņāmu laiku vēl saņems valsts piemaksas, bet ievērojami mazākos apmēros. Jāpauk, lai turpmāk arī šie teatri iztiktu bez valsts piemaksām. Runājās norādīja, ka valsts piemaksas, kā to rāda daudzi piemēri, sekmēja pārmērīgu teatru darbinieku štatu palielināšanos, nelikumīgu valsts līdzekļu izšķiešanu teatru uzvedumiem, kas neattaisnoja savus uzdevumus. Cerībā, ka valsts segs visus izdevumus, daudzos teatros krita iedzīvīku maksimālais līmenis, kādēļ iedzīvotāji sāka reti apmeklēt šīs teatru izrādes.

Lai novērstu šos trūkumus, realizēti konkrēti pasākumi, nolūkā pārkārtot teatru radošo darbu un to saimniecību. Visos republikas teatros jau atbrīvoti liekie darbinieki. Lai nostiprinātu teatru kolektīvus, Vaimieras teatris apvienots ar Latgales teatri, Celojošais — ar Jelgavas teatri. Teatriem jāpārliūko savī ražošanas un repertuara plāni, palielinot uzvedumu skaitu un saīsinot uzvedumu sagatavošanas laiku.

Uzsvērt padomju valdības lielās rūpes par Latvijas teatriem, referents norādīja uz nepieciešamību ievērot stingru ekonomiju un uzlabot visu teatru darbu.

Būs jauna kārtība repertuara plānu sastādīšanā un pienēšanā. Turpmāk katra teatra repertuara plānu vairs ne-

apstiprinās Vissavienības Mākslas lietu komiteja, tā tikai izsūtīs ieteicamo lugu sarakstus, pēc kuriem vadoties, teatri sastādīs savus repertuāru plānus, saskaņojot tos ar Mākslas lietu pārvaldi un attiecīgām vietējām organizācijām. Teatra direktoram būs tiesība nomalnit attiecīgo lugu pret citu.

Izmainīta kārtība, kādā saņemama atļauja jaunu lugu uzvešanai. Repertuāra kontroles organi turpmāk dos atļauju jaunu lugu uzvešanai tikai pēc teatra direktora pieprasījuma. Tādā kārtā būs novērstā nenormālā parādība, ka repertuāra komisija bija pienēmusi daudzās lugas, bet teatri tās neizlietoja.

Vadoties no šiem norādījumiem, mūsu teatriem tuvākā laikā jāsadāda repertuāru plāni 1948. gadam, ievērojot to, ka vadošajiem teatriem līdzšinējo 6—7 lugu vietā jāuzved 9—10 un vairāk lugas.

Pamatos izmainīta teatru finansēšanas kārtība. Teatru radošie darbinieki turpmāk saņems atalgojumu, vadoties no pieņemtām darba normām. Aktieru iedalīšana vienā vai otrā kategorijā būs teatru direktoru, bet ne Mākslas lietu pārvaldes ziņā. Tas sekmēs teatru kolektīvu nostiprināšanu, to radošā līmeņa celšanos.

Teatriem jāpastiprina darbs ar skatītājiem, organizējot izbraukuma koncertus. Atlaufs viena teatra māksliniekus izmantot arī otrā teatri.

Pēc apstiprinātā plāna šī gada vasarā Rīgā viesiesies Maskavas Dailes teatris, bet LPSR Dramas teatris viesiesies Leningradā.

Debatēs pēc referata uzstājās bb. Meija, Vaivars Austrīņš, Palkavnieks, Jalinskis, Gurevičs, Stubavs u. c. Visi runājāji apsvēca jauno lēmumu par teatru darba pārkārtošanu un jauniem pamatiem.

VĒSTULE REDAKCIJAI

1947. g. decembrī Tandējāņu 7-kl. pamatskola Tandējāņu pasta nodalā pasūtīja laikrakstu «Literatura un Māksla» 1948. gadam. Laikrakstu skola sāka saņemt tikai ar februāra mēnesi. Janvārī nav saņemts neviens laikraksta numurs.

Arī pagājušajā gadā laikrakstu saņēmām ar traucējumiem. Bieži vien iz-

trūka pa vienam un pat pa diviem numuriem.

Preses apvienībai vajadzētu reiz kaut ko darīt, lai šīs nekārtības likvidētu un lai skola varētu kārtīgi saņemt pasūtītos laikrakstus, arī tos, kurj nav saņemti 1948. gada janvārī.

Skolas direktors

Stachanovietis mākslas muzejā

Konstantīns Aizpurs

Nedēļu dunējis darbs, metala skaidas kur list,
Normas es paveicis trīs, atpūtas dienā šurp nāku.

Telpās man sveicinot māj — jūtas un saprātu te
Marmoram, ģipsim kāds dēvis, audeklos ainavas celis.

Marmorā meitenes stāvs izslējies vizošs un balts
Preti man, strādniekam, vērs acis ar stingšu skatu, —

Skulpturā neatviz te šodienas trauksme un spēks.
Eju pie gleznām, kas sauc dažādām krāsām un toņiem.

Palainais aprīlis, marts saulstaru slotas tur ceļ —
Ziemu steidz aizslaucīt prom... plīstošu pumpuru smaržas

Liekas no gleznas sāk lit... Lielāks vēl ievijņo prieks
Mani, kad ieraugu — lūk — darvotiem zābakiem vijņos

Čakli tur zvejnieki brien, piecgadei lomu tie velk.
Zēl, šādu darbu te maz... Ainavas zaigo un mainās.

Neredzu cilvēka vien, šodienas dzīvi kas ceļ.
Mākslā to meklē man sirds! Jautājums pamostas pēkšņi,

Kādēļ arvienu vēl nav, kādēļ nav veidota vēl
Meitene mana, kas auž drānas kā puķotas pļavas?

Manēju biedru kam nav? — Ritu, kad gaismiņa plauks,
Virpas kad dziedot man skries, gaidu jūs, daiļraži, ciemā!